

Hrvatska materijalna baština pod zaštitom UNESCO-a u osnovnoškolskom obrazovanju

---

Ištuk, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:276142>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

PREDMET: Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Maja Ištuk

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Hrvatska materijalna baština pod zaštitom
UNESCO-a u osnovnoškolskom obrazovanju

MENTOR: izv. prof. mr. art Ljubomir Levačić

Čakovec, prosinac 2016.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
Sažetak	3
Summary	4
1. UVOD	5
2. BAŠTINA.....	6
2.1 UNESCO.....	8
2.1.1 Što podrazumijevamo pod kulturnom, a što pod prirodnom baštinom	10
2.1.2 Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine	12
2.1.3 Popis svjetske baštine.....	14
2.2 Podjela na materijalnu i nematerijalnu baštinu	16
3 HRVATSKA MATERIJALNA BAŠTINA POD ZAŠTITOM UNESCO-a	17
3.1 Nacionalni park Plitvička jezera	18
3.2 Dioklecijanova palača	20
3.3 Dubrovnik.....	22
3.4 Trogir.....	25
3.5 Eufrazijeva bazilika u Poreču.....	28
3.6 Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku.....	31
3.7 Starogradsko polje.....	34
3.8 Stećci	36
4. ZASTUPLJENOST SADRŽAJA HRVATSKE BAŠTINE U NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU ZA OŠ.....	38

5. TERENSKA NASTAVA	40
6. ISTRAŽIVANJE	42
6.1 Ciljevi i problemi istraživanja	42
6.2 Hipoteze istraživanja	42
6.3 Mjerni instrument	42
6.4 Metoda obrade podataka	42
6.5 Uzorak i provedba istraživanja	43
6.6 Rezultati istraživanja	43
6.7 Rasprava	55
7 ZAKLJUČAK	57
LITERATURA	59
Web izvori	61
Prilozi	62
Kratka biografska bilješka	64
Izjava o samostalnoj izradi rada (potpisana)	65
Izjava o javnoj objavi rada	66

Sažetak

Ovim radom obuhvaćena je materijalna baština Republike Hrvatske uvrštena na UNESCO-ov Popis svjetske baštine te osnovni teorijski pojmovi vezani uz istu. Uz teorijski pregled rad uključuje rezultate provedenog istraživanja o učestalosti terenske nastave u okviru upoznavanja zaštićene materijalne baštine RH.

U prvom poglavlju rada definiran je pojam baštine, a potom su u drugom poglavlju detaljnije pojašnjeni osnovni pojmovi vezani uz baštinu kao i njezine podjele. Također, u drugom poglavlju predstavljena je Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO), njezina uloga i značaj. Treće poglavlje opisuje lokalitete RH uvrštene na UNESCO-ov Popis svjetske baštine dok četvrto poglavlje ispituje zastupljenost sadržaja o tim lokalitetima u planu i programu za OŠ. Petim poglavljem definirana je terenska, odnosno izvanučionička nastava, a provedenim istraživanjem nastojalo se saznati u kojoj se mjeri organizira nastava izvan učionice, prihvaćaju li učenici takav oblik nastave i koliko često u okviru te nastave upoznaju hrvatsku zaštićenu materijalnu baštinu. Istraživanjem je potvrđeno da se izvanučionička nastava u okviru učenja o zaštićenoj baštini u hrvatskim školama odvija rijetko.

Ključne riječi

UNESCO, Hrvatska, materijalna baština, izvanučionička nastava

Summary

This thesis presents the material heritage of the Croatia included on UNESCO's World Heritage List and basic theoretical concepts related to the same. With a theoretical overview the thesis includes the results of the study on the frequency of field work in the context of introducing protected material heritage of Croatia.

In the first chapter, the paper defines the term of heritage, and then in the second chapter explains the basic terms related to the heritage and its division. as well. Also, the second chapter presents the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), its role and importance. The third chapter describes localities of Croatia included on UNESCO's World Heritage List while the fourth chapter examines the representation of the content on these sites in the curriculum for the elementary school. Chapter Five defines outdoor teaching and conducted research which tried to discover in which extent is the outdoor teaching organised, do the students accept this form of teaching and how often they meet Croatian protected material heritage. The research confirmed that the outdoor teaching in the context of learning about the protected heritage rarely takes place in Croatian schools.

Key words

UNESCO, Croatia, material heritage, outdoor teaching

1. UVOD

Sposobnost stvaranja kulture i civilizacija jedna je od najbitnijih razlika između čovjeka i svakog drugog živog bića. Čovjek i kultura vječno su isprepleteni te djeluju jedno unutar drugog; čovjek stvara i oblikuje kulturu, a kultura čovjeku osigurava prostor za individualni razvoj i napredak. Od najranijih vremena do danas kultura se njegovala i prenosila generacijama, a „dužnost je svakog pojedinca da upozna ostvarenja prethodnih generacija, da po njima spoznaje svoje kulturno i umjetničko naslijeđe, da se tim djelima koristi na svoje dobro i da ih čuva za sljedeće naraštaje.”¹ Zbog spomenute velike važnosti, kulturnu baštinu potrebno je njegovati i čuvati te u što većoj mjeri očuvati za mlađe generacije. Najbitniju ulogu u spoznaji kulturnog i umjetničkog naslijeđa kod mlađih generacija te u prenošenju znanja vezanog uz isto imaju škole, odnosno učitelji. Uloga učitelja nepobitna je za daljnje očuvanje kulturne i prirodne baštine, a sam rad učitelja određuje nacionalni kurikulum donesen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Često se postavlja pitanje poznaju li učenici zaštićenu baštinu RH, u kojoj mjeri te na koji se način upoznaju s istom. S obzirom na činjenicu da se globalizacijski proces brzo odvija, nužno je odgajati i obrazovati o problemu zaštite kulturne i prirodne baštine, koja je važan faktor u poznavanju tradicije i prepoznavanju identiteta svakog naroda.² Jedan od načina upoznavanja sa zaštićenom baštinom je izvanučionička, odnosno terenska nastava, koja se prema ranijim istraživanjima pokazala kao učenicima interesantna te pedagoški učinkovita.³

U sklopu diplomskog rada provedeno je istraživanje o izvanučioničkoj nastavi u školama grada Zagreba. Anketni upitnik ispunilo je 177 ispitanika, polaznici četvrtih, petih, šestih, sedmih i osmih razreda osnovne škole. Dobiveni rezultati pokazuju da ispitanici u okviru izvanučioničke nastave rijetko upoznaju hrvatsku zaštićenu materijalnu baštinu.

---

¹ Golub, N. (2003). *Umetnosna zgodovina: učenik za umetnosno zgodovino v gimnazijskem izobraževanju, srednje tehniškem oz. strokovnem izobraževanju in poklicno tehniškem izobraževanju*. Ljubljana: DZS, str. 11

² Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A. (2007). *Zaštita prirodne i kulturne baštine s posebnim naglaskom na Eufrazijevu baziliku*. Stručni rad. Rijeka: Metodički obzori, str. 94.

³ Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N. (2014) *Terenska nastava prirode i biologije u osnovnoj školi*. Stručni rad. Čakovec:EdBi., str. 70.

2. BAŠTINA

Kao što svaki pojedinac ima identitet, odnosno svoje prepoznatljive osobine, tako i zemlje posjeduju svoj identitet dobiven poistovjećivanjem većeg broja ljudi koji u njima prebivaju. Sam identitet je u biti pitanje kulture, a ukoliko se govori o identitetu neke nacije koristi se naziv nacionalni identitet. Nacionalna baština ima veliku važnost u očuvanju nacionalnog identiteta, ona ga opisuje i određuje te ga svojom jedinstvenošću izdvaja od drugih nacija. „Baština je ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara. Njena glavna značajka je čuvanje i njegovanje svega onoga što su nam naši preci ostavili, kao kulturu, tradiciju, zavičajnu mudrost. Svako područje na svijetu posjeduje baštinu. Ona bi trebala predstavljati temelj zajednice, ali isto tako i bit čvrsta veza sa prošlošću“⁴ Sam pojam baštine vrlo je širok te je iz tog razloga moguće pronaći mnogo različitih definicija koje ga opisuju, a ukoliko se govori o kulturnoj baštini nailazimo na dvostruki problem jer su oba pojma, i „kultura“ i „baština“, vrlo široki te ih je teško pobliže objasniti. Tomislav Marasović, hrvatski povjesničar umjetnosti, ističe da kultura „obuhvaća ukupnost tvorbi ili pojava u materijalnom i duhovnom životu svakoga naroda i čovječanstva u cjelini“⁵ dok baštinu prepoznaje kao „nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima.“⁶ Spojivši te definicije Marasović pojam kulturne baštine opisuje kao „dostignuća što su nam preci ostavili u jeziku i književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost, u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture.“⁷ Pojmovno određivanje baštine vrlo je dinamičan proces te iako u moru definicija većina njih zvuči slično ipak postoje razlike. Što će se smatrati kulturnom baštinom, i time vrijednim zaštite, uvelike ovisi o društvenim prilikama i trenutnoj kulturnoj svijesti u društvu, ali također i o suvremenim umjetničkim tendencijama.

---

⁴ Anić, V., (1991). *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb: Novi Liber.

⁵ Marasović, T. (2001). *Kulturna baština*. Split : Veleučilište. str. 9.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

Sama riječ „baština“ potječe od naziva „očevina“ ili „djedovina“ koji označavaju sveukupnost kulturnog naslijeđa ili kulturnih dobara, a obuhvaćaju pojedinačna nepokretna, pokretna i nematerijalna kulturna dobra. Pod pojmom baštine najčešće se misli na kulturnu baštinu užeg i šireg zavičaja, a širinom svoga pojma ona obuhvaća i privatnu baštinu neke obitelji (fotografije, nakit i dr.). Iako se u većini situacija na sam spomen baštine prvenstveno misli na kulturnu baštinu, bitno je spomenuti i prirodnu koja prema Konvenciji o svjetskoj kulturnoj i prirodnoj baštini (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972.) označava prirodne odlike. Prirodne odlike se sastoje od bioloških, geoloških i fizičko-geografskih formacija koje su od izuzetne svjetske vrijednosti s gledišta znanosti, zaštite i očuvanja prirode i prirodnih ljepota. Također, pojam kulturne baštine uz materijalna podrazumijeva i nematerijalna dostignuća ljudske kulture koja zahtijevaju brigu i očuvanje. Materijalna kulturna baština redovito se dijeli na pokretna i nepokretna kulturna dobra dok nematerijalnu baštinu čine primjerice plesovi i druge umjetničke izvedbe, glazba, običaji, tradicionalna znanja i vještine, vjerski rituali i drugo⁸.

---

⁸ Šošić, T. M.(2014). *Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, str. 53.

2.1 UNESCO

U današnje vrijeme u određivanju pravila o definiranju, zaštiti i očuvanju kulturnih dobara veliku ulogu ima Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO). UNESCO predstavlja specijaliziranu agenciju UN-a za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture. Osnovana je 1945. godine kao odgovor na čvrsta uvjerenja naroda, kovana između dva rata, iz razloga što politički i gospodarski sporazumi nisu bili dovoljni za izgradnju trajnoga mira.⁹ Prema UNESCO-u mir mora biti uspostavljen na osnovi ljudskog morala i intelektualne solidarnosti te s obzirom na to, organizacija od 1945. godine nastoji izgraditi mreže među narodima koji omogućuju takvu vrstu solidarnosti kroz:

- 1) Mobilizaciju obrazovanja - tako da svako dijete, dječak ili djevojčica, ima pristup kvalitetnom obrazovanju kao temeljnom ljudskom pravu koje je ujedno i preduvjet za ljudski razvoj.
- 2) Izgradnju međukulturnog djelovanja - zaštita baštine i potpora kulturnoj raznolikosti. UNESCO je stvorio ideju svjetske baštine da bi zaštitio mjesta izuzetne univerzalne vrijednosti.
- 3) Poticanje znanstvenih suradnji - kao što su sustav ranog upozorenja od tsunamija ili prekogranični sporazumi vezani uz vode koji služe za jačanje veza između naroda i društava.
- 4) Zaštitu slobode izražavanja - bitan uvjet za demokraciju, razvoj i ljudsko dostojanstvo.

Radna tijela UNESCO-a čine opća skupština, izvršno vijeće i tajništvo, a zanimljivo je da je UNESCO jedina UN-ova specijalizirana agencija koja djeluje kroz sustav Nacionalnih povjerenstava. Povjerenstva su glavna poveznica u dijalogu država članica i UNESCO-a. Djeluju kao savjetodavno tijelo Vlade zemlje članice te pomažu pri provedbi mnogih inicijativa kao na primjer izrada studija i ekspertiza, unaprjeđivanju i podjeli znanja, razmjeni i distribuciji informacija. Uloga, zadaci i međusobni odnosi između nacionalnih povjerenstava, država članica i UNESCO-a utvrđeni su Poveljom o nacionalnim povjerenstvima iz 1978. godine.

---

⁹ <http://en.unesco.org/>

Članove povjerenstva za UNESCO čine predstavnici obrazovnih, znanstvenih i kulturnih zajednica, parlamentarci, predstavnici nevladinih udruga, akademske i poslovne zajednice. Važan segment rada svakog nacionalnog povjerenstva je i suradnja s drugim nacionalnim povjerenstvima država članica. Kako navodi Giovanni Puglisi, predsjednik talijanskog Nacionalnog povjerenstva u UNESCO-u, svjetska baština pripada cjelokupnom čovječanstvu te je u skladu s time obaveza cjelokupnog čovječanstva, posebice mlađih ljudi, da prepoznaju jedinstvene vrijednosti tih lokacija.¹⁰

Slika 1. Logo UNESCO organizacije

---

¹⁰ Cattaneo, M. *Velika knjiga UNESCO-ve svjetske baštine*. Varaždin: Stanek, 2006., str. 9.

2.1.1 Što podrazumijevamo pod kulturnom, a što pod prirodnom baštinom

Kulturna baština, kao što i sama riječ govori, ima direktnu vezu s ljudskom kulturom, odnosno nastala je kao rezultat čovjekova djelovanja. Iz tog razloga u kulturnu baštinu ne ubrajaju se paleontološki ostaci, minerali, špilje i drugi fenomeni prirodne baštine.¹¹ Iako je ponekada razliku između kulturne i prirodne baštine teško odrediti (povijesni parkovi i vrtovi, kulturni krajobrazi i sl.) razlikovanje je nužno i opravdano iz razloga što su za zaštitu prirodne baštine potrebne drukčije metode od onih koje se koriste u zaštiti kulturne baštine, a to će onda u pravilu zahtijevati i odvojeno pravno uređenje tih dvaju područja.¹²

Prema već spomenutoj Konvenciji za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine definirano je što se podrazumijeva pod kulturnom, a što pod prirodnom baštinom. "Pod pojmom 'kulturna baština' podrazumijevaju se:

- spomenici: djela arhitekture, monumentalna kiparska i slikarska djela, elementi ili struktura arheološkog karaktera, natpisi, grupe elemenata koje imaju izuzetnu univerzalnu vrijednost sa povijesnog, umjetničkog ili znanstvenog gledišta;
- grupna zdanja: grupe izoliranih ili povezanih građevina, koje po svojoj arhitekturi, jedinstvu i uklopljenosti u pejzaž predstavljaju izuzetnu univerzalnu vrijednost s povijesnog, umjetničkog ili znanstvenog stajališta;
- znamenita mjesta: djela ljudskih ruku ili kombinirana djela ljudskih ruku i prirode uključujući tu arheološka nalazišta koja su od izuzetnog univerzalnog značaja s povijesnog, estetskog i etnološkog ili antropološkog stajališta.¹³

Kulturna baština obuhvaća materijalna i nematerijalna dobra koja su idućim generacijama, kako se najčešće može čuti, ostavili njihovi preci. Svako od tih dobara posjeduje svoju prepoznatljivu notu ili kao što je već pisano, prepoznatljivi identitet kulture iz koje potječe. Jednako tome, kao što se u današnje vrijeme piše o prošlosti i nasljeđu predaka, tako će se i za nekoliko desetaka ili stotina godina pisati o onome što će današnja generacija ostaviti budućoj. Na taj se način nacionalna nota upotpunjuje i isprepliće znakovima prošlih, sadašnjih, ali i nagovještajima budućih kultura.

---

¹¹ Šošić, op. cit.(bilj 8) str. 54.

¹² Ibid.

¹³ <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>

Prema ovome, sam pojam baštine na neki način naglašava ideju skrbništva, odnosno očuvanja baštine i prenošenja iste na iduće naraštaje.

"Pod pojmom «prirodne baštine» podrazumijevaju se:

- spomenici prirode koji se sastoje od fizičkih ili bioloških formacija ili skupina tih formacija, a koji imaju izuzetnu vrijednost s estetske ili znanstvene točke gledišta;
- geološke formacije i točno određene zone koje predstavljaju stanište ugroženih vrsta životinja i biljaka od izuzetno univerzalne vrijednosti s naučne i konzervatorske tačke gledišta;
- znamenita mjesta prirode ili točno određene prirodne zone koje imaju izuzetnu vrijednost sa stajališta znanosti ili prirodnih ljepota¹⁴

U cijelome svijetu pa tako i u Hrvatskoj, prve ozbiljne ideje za zaštitu prirodne baštine javljaju su se u drugoj polovici 19. stoljeća. Začetnici tih ideja bili su biolozi, geografi, šumari, liječnici, pravnici, ali i putopisci te umjetnici. U početku su ti stručnjaci djelovali neorganizirano, a nešto kasnije javile su se i ideje o zakonskoj zaštiti određenih prirodnih fenomena i područja.¹⁵ Razvoj zakonske regulative vezane uz zaštitu prirode u Hrvatskoj bitno je utjecao na očuvanje posebnih prirodnih ljepota, pa su tako neki od prvih donesenih zakona bili Zakon o zaštiti ptica (1893), Zakon o lovu (1893) i Zakon o zaštiti špilja (1900).

---

¹⁴ <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>

¹⁵ Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit (bilj 2), str. 95.

2.1.2 Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine

Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) 16.10.1972. godine usvojila je Konvenciju za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine te svojim Popisom svjetske baštine do današnjeg dana obuhvatila 1052 dobara diljem svijeta.¹⁶ UNESCO-ov cilj te ujedno i poticaj za usvajanje spomenute konvencije je prepoznavanje, proučavanje i očuvanje spomenika, kompleksa i lokacija - koje su stvorili čovjek i priroda - od neprocjenjive povijesne, umjetničke, znanstvene, prirodne, arheološke ili antropološke vrijednosti.¹⁷ Konvencija predstavlja međunarodni sporazum dvostruke vrijednosti, gdje s jedne strane potvrđuje neraskidivu vezu s prošlosti, a sa druge sve što se događa svakodnevno i što će biti ostavljeno budućim naraštajima.

Konvencije se sastoji od 38 članaka podijeljenih na 8 poglavlja, odnosno 17 stranica te predstavlja vrlo bitan dokument za zaštitu svjetske baštine. Uvodni tekst konvencije ukratko opisuje razloge usvajanje iste, razmišljanja, težnje, predviđanja te planirano buduće djelovanje UNESCO-a. „Generalna konferencija Organizacije ujedinjenih naroda za prosvjetu, nauku i kulturu, na svom XVII. zasjedanju održanom u Parizu od 17. listopada do 21. studenog 1972. godine; konstatirajući da kulturnoj baštini i prirodnoj baštini sve više prijete uništenje, ne samo uslijed klasičnih uzroka propadanja već i zbog promjena u društvenom i ekonomskom životu koje otežavaju situaciju unošenjem novih fenomena oštećenja i razaranja; smatrajući da oštećenje ili nestanak svakog primjerka kulturne ili prirodne baštine predstavlja osiromašenje baštine svih naroda svijeta; smatrajući da zaštita te baštine na nacionalnom planu često biva nepotpuna zbog obimnosti sredstava koja su za nju potrebna i nedostatka ekonomskih, naučnih i tehničkih sredstava u zemlji gdje se nalazi objekt koji treba zaštititi; napominjući da se u Ustavu UNESCO-a predviđa da će Organizacija pomagati na održavanju, napretku i širenju znanja, vodeći brigu o održavanju i zaštiti baštine cijelog svijeta i dajući, s tim ciljem, potrebne preporuke zainteresiranim narodima za međunarodne konvencije; smatrajući da su postojeće međunarodne konvencije, preporuke i rezolucije o kulturnim i prirodnim dobrima dokaz toga od kolikog je značaja za sve narode svijeta očuvanje tih jedinstvenih i nezamjenjivih dobara, bez obzira na to kojoj zemlji pripadaju; smatrajući da su izvjesna dobra kulturne i prirodne baštine od izuzetnog značaja i da ih stoga treba zaštititi kao dio opće baštine cijelog čovječanstva; smatrajući da je, s obzirom na veličinu i ozbiljnost novih opasnosti koje im

---

¹⁶ <http://whc.unesco.org/en/list/>

¹⁷ Cattaneo, op. cit (bilj 10) str. 10.

prijete, cijela međunarodna zajednica dužna da učestvuje u zaštiti one kulturne i prirodne baštine koja ima izuzetnu univerzalnu vrijednost, ukazivanjem kolektivne pomoći koja, ne zamjenjujući akciju zainteresirane države, predstavlja efikasnu dopunu iste; smatrajući da je u tu svrhu neophodno usvojiti nove odredbe u formi konvencije, na osnovu kojih će se uspostaviti efikasan sistem kolektivne zaštite kulturne i prirodne baštine od izuzetne opće vrijednosti, organiziran na trajnoj osnovi i u skladu sa modernim naučnim metodama, odlučivši na XVI. zasjedanju da će to pitanje biti predmet jedne međunarodne konvencije, usvaja na današnji dan, 16. XI. 1972. godine, ovu Konvenciju.“¹⁸

Osim Konvencije za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine UNESCO je u listopadu 2003.godine usvojio i Konvenciju za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.

---

¹⁸ <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>

2.1.3 Popis svjetske baštine

Do današnjega dana Popisom svjetske baštine obuhvaćena su 1052 lokaliteta u 165 država; od toga 814 kulturnih, 203 prirodna i 35 miješana lokaliteta.¹⁹ Miješanim lokalitetima nazivaju se oni koji u sebi nose elemente i kulturne i prirodne baštine, a očituju se jedinstvenom važnosti zbog koje zaslužuju biti upisani na Popis svjetske baštine. Među 1052 mjesta diljem svijeta ubraja se i 55 ugroženih mjesta svjetske baštine kojima je, prema UNESCO-u, potrebna hitna i organizirana pomoć. Lokalitet se stavlja na listu ugrožene baštine kako bi se skrenula pažnja javnosti i ohrabrine protumjere za očuvanje istoga, a prije no što dospije na spomenuti popis stanje lokaliteta procjenjuje Komitet svjetske baštine u suradnji s državom u kojoj se nalazi.

Republika Hrvatska trenutno se može pohvaliti sa osam lokaliteta uvrštenih na popis svjetske baštine od kojih jedan predstavlja prirodnu, a preostalih sedam kulturnu baštinu.²⁰ Uvršteni lokaliteti su: Nacionalni Park Plitvička jezera, Dioklecijanova palača u Splitu, Stari grad Dubrovnik, Stara jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču, katedrala sv. Jakova u Šibeniku, Starogradsko polje na Hvaru te prošle godine uvršteni Stećci.

Također, Republika Hrvatska Centru za svjetsku baštinu (WHC) povremeno šalje popis ostalih kulturnih i prirodnih dobara te ih na taj način nominira za uvrštavanje na spomenuti popis. Neke od predloženih kulturnih znamenitosti su: Tvrđa u Osijeku, mjesto Lubenice na Cresu, Dvorac u zagorskom Velikom Taboru, istarski gradić Motovun, Pustinja Blaca, Primoštenski vinograd i grad Korčula. Među predloženim prirodnim lokalitetima nalaze se Sjeverni Velebit, Nacionalni park Kornati te Telašćica. Prijedlog za mješovito dobro Republike Hrvatske je Lonjsko polje.²¹

Sam upis na Listu svjetske baštine uvjetuju određeni kriteriji. S obzirom na kulturnu i prirodnu baštinu postoje kulturni i prirodni kriteriji, a lokalitet koji se predlaže mora imati jedinstvenu vrijednost i ispunjavati barem jedan od kriterija. Kriteriji su opisani u Operativnim smjernicama za provedbu Konvencije o svjetskoj baštini koja je vodeći instrument za upravljanje svjetskom baštinom. Reviziju kriterija redovito obavlja Odbor kako bi odražavao evoluciju samog koncepta svjetske baštine.

---

¹⁹ <http://whc.unesco.org/en/list>

²⁰ Ibid.

²¹ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4061>

Danas postoji deset kriterija za upis:

Kulturni kriterij

- I. remek-djelo ljudskog kreativnog genija;
- II. predstavlja važnu promjenu ljudskih vrijednosti kroz određeno vremensko razdoblje u jednom kulturnom području svijeta, na području razvoja arhitekture ili tehnologije, monumentalnih umjetnosti, urbanizma ili dizajna krajolika;
- III. posjed jedinstvena ili barem izvanrednog svjedočanstva kulturne tradicije jedne postojeće ili nestale civilizacije;
- IV. izvanredan primjer gradnje, arhitektonskog ili tehnološkog kompleksa ili krajolik koji predstavlja važne etape (ili važnu etapu) ljudske povijesti;
- V. izvanredan primjer tradicionalnog ljudskog naselja, uporabe tla ili mora, koji je reprezentativan za cijelu kulturu (ili kulture), ili ljudsku interakciju s okolišem, osobito ako je postao osjetljiv zbog utjecaja nepovratnih promjena;
- VI. izravno ili očito povezan s pojavama ili živom tradicijom, s idejama ili vjerovanjima, s umjetničkim i književnim radovima izvanrednog jedinstvenog značaja. (Komitet smatra da ovaj kriterij treba rabiti samo uz neki drugi kriterij);

Prirodni kriterij

- VII. neusporediv prirodni fenomen ili područje izvanredne prirodne ljepote i estetske vrijednosti (tzv. kulturni krajolik);
- VIII. izvanredan primjer važnih etapa povijesti zemlje, uključujući zabilješke života, značajan neprekinut geološki proces u oblikovanju zemlje, ili značajna geomorfološka ili fiziografska odlika;
- IX. izvanredan primjer koji predstavlja značajan neprekinut ekološki i biološki proces u evoluciji i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i morskih eko-sustava, te biljnih i životinjskih skupina;
- X. najvažnije i značajno prirodno stanište za očuvanje prirodne raznolikosti na lokalitetu (in situ), uključujući ugrožene vrste izvanredne vrijednosti za znanost ili očuvanje života²²

---

²² <http://whc.unesco.org/en/criteria/>

2.2 Podjela na materijalnu i nematerijalnu baštinu

Kao što je ranije spomenuto, pojam kulturne baštine prepoznaje materijalne i nematerijalne oblike kulturnog naslijeđa. Uz zaštitu materijalnog naslijeđa bitno je prepoznati i važnost očuvanja nematerijalnog, kao što su određene tradicije, vještine, običaji i rituali. Vrlo često može se čuti da materijalnu baštinu dijelimo na pokretnu i nepokretnu materijalnu baštinu. Pokretna baština obuhvaća sve predmete koji su povezani s ljudskom kulturom te umjetnine poput slika i kipova, ali i predmete primijenjene umjetnosti i obrta poput nakita, posuđa i liturgijskih predmeta, stari novac, stare knjige i tome slično.²³ U nepokretnu baštinu ubrajaju se povijesne građevine, arheološka nalazišta i čitave graditeljske cjeline kao što su srednjovjekovne jezgre gradova. Zaštita se odnosi i na okoliš spomenutih objekata.

Nematerijalnu kulturnu baštinu zajednice svakodnevno stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom te svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost.²⁴ U ovu skupinu ubrajaju se plesovi i druge umjetničke izvedbe, glazba, običaji, tradicionalna znanja i vještine, vjerski rituali i sl.²⁵ Republika Hrvatska vrlo je bogata nematerijalnom baštinom te se s obzirom na to često ističe potreba poduzimanja većih mjera zaštite u sudjelovanju s drugim zemljama, koje su također potpisale UNESCO-vu Konvenciju za zaštitu nematerijalne kulturne baštine. Republika Hrvatska veliku važnost vidi u očuvanju na međunarodnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini te u uspostavljanju i unapređivanju već spomenute međunarodne suradnje.

---

²³ Šošić, op. cit.(bilj 8), str. 50.

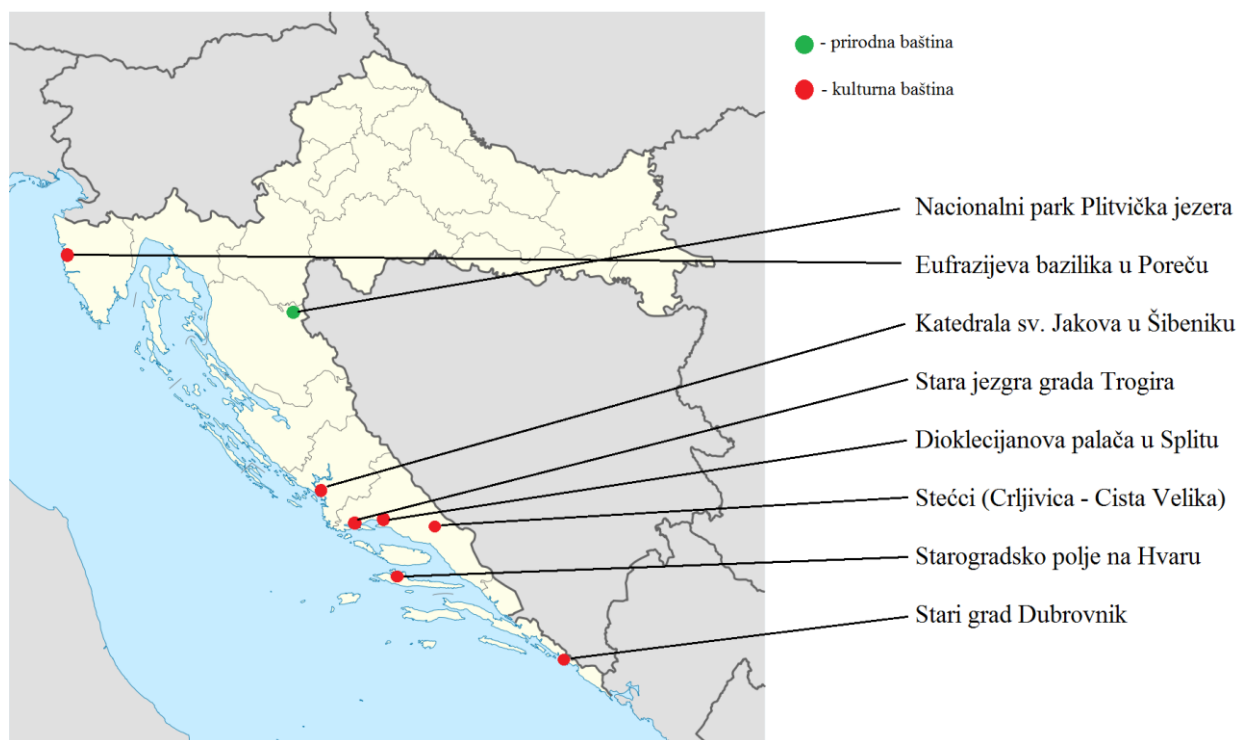
²⁴ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

²⁵ Šošić, op. cit.(bilj 8), str.53.

3 HRVATSKA MATERIJALNA BAŠTINA POD ZAŠTITOM UNESCO-a

Republika Hrvatska trenutno se može pohvaliti sa osam lokaliteta uvrštenih na Popis svjetske baštine. Nacionalni Park Plitvička jezera jedini je hrvatski lokalitet na Listu uvršten zbog svoje prirodne baštine dok je preostalih sedam na listu uvršteno kao kulturna baština. Kulturnu baštinu predstavljaju: Dioklecijanova palača u Splitu, Stari grad Dubrovnik, Stara jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču, katedrala sv. Jakova u Šibeniku, Starogradsko polje na Hvaru te Stećci.

Pored uvrštenih osam lokaliteta, Hrvatska Centru za svjetsku baštinu šalje i druge prijedloge za upis na Listu. Neki od prijedloga su Tvrđa u Osijeku, mjesto Lubenice na Cresu, Dvorac u zagorskom Velikom Taboru, istarski gradić Motovun, Pustinja Blaca, Sjeverni Velebit, Nacionalni park Kornati, Lonjsko polje i drugi. Da bi prijedlog dospio na Listu, potrebno je ispuniti neki od ranije spomenutih kriterija.

Slika 2 Hrvatska materijalna baština pod zaštitom UNESCO-a – položaj na karti Hrvatske

3.1 Nacionalni park Plitvička jezera

Nacionalni park Plitvička jezera na UNESCO-ov Popis svjetske baštine uvršten je 1979. godine, a predstavlja jedino hrvatsko područje uvršteno na Popis svjetske baštine zbog svoje prirodne baštine. Smješten je između planina Male kapele na zapadu i Plješivice na istoku, u blizini većih mjesta kao što su Ogulin, Otočac i Gospić, a smatra se najvećim, najstarijim i najposjećenijim hrvatskim nacionalnim parkom.²⁶ Nacionalni park aktivnije se počeo proučavati u 19.stoljeću, a istraživanja mnogih biologa, geografa i geologa potvrdila su kako su Plitvička jezera jedinstvena pojava čiji je nastanak uvjetovan vrlo zanimljivim procesima. Ovaj jezerski sustav vrlo je osjetljiv i treba ga strogo i trajno zaštititi kao opće dobro u interesu znanosti, kulture i privrede. Iz tog su razloga Plitvička jezera 8.travnja 1949. godine proglašena nacionalnim parkom²⁷, a kasnije i uvrštena na Popis svjetske baštine.

Slika 3 Nacionalni park Plitvička jezera

Zaštićena površina parka je 19 172 ha, a obuhvaća 16 jezera različite veličine od kojih je najveće Prošćansko jezero koje se nalazi na 636 m nadmorske visine.²⁸ Jezera vodu dobivaju od mnogih rječica i potoka, a međusobno su povezana kaskadama i slapovima. Sedrene barijere jedna su od osobitosti parka, a pretpostavlja se da su nastajale desetak tisuća godina.

---

²⁶ <http://www.np-plitvicka-jezera.hr/>

²⁷ Badovinac, Z.; Bralić, I.; Kamenarović, M.; Kevo, R.; Mikulić, Z.; Piškorić, O. *Prirodne znamenitosti Hrvatske* (1990), VI. Izdanje, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, str.89.

²⁸ Ibid str.91.

U parku obitava umjereno planinska klima, a vrlo bogatu biološku raznolikost park može zahvaliti zemljopisnom položaju i specifičnim klimatskim značajkama. Na Plitvičkim jezerima nalazi se i izvor rijeke Korane koja se napaja vodom iz jezera.

Vrlo često se ističe kako park svoju ljepotu duguje sedrotvornim biljkama, mahovinama i algama. Sedrotvorci talože goleme naslage sedre koja neprestano raste stvarajući neopisiva bogatstva pregrada, slapova i različitih tvorevina kao što su žljebovi, cijevi i drugi oblici.²⁹

Plitvička jezera uvrštena su u Popis svjetske baštine među prvima u svijetu, 1979. godine, a među vrijednosti Nacionalnog parka osim već spomenutih jezera i slapova ubraja se i 1267 biljnih vrsta, 157 vrsta ptica te više od 50 vrsta sisavaca.³⁰ Područje nacionalnog parka obuhvaća i cjelovite šumske komplekse (oko 13 320 ha) od kojih su neki posebno zaštićeni kao „specijalni šumski rezervati“ iz razloga što su sačuvali svoj prašumski karakter (npr. predjel Čorkova uvala).

Osnovni uvjet za trajno održavanje ovog biodinamičkog procesa je stalan i normalan dotok vode u jezera i njezina čistoća pa s toga ne čudi činjenica da je UNESCO nacionalni park stavio pod svoju strogu zaštitu kako bi mu omogućio što bolji i dugotrajniji život.

Usprkos zaštiti UNESCO-a, posljednjih nekoliko desetljeća Plitvička jezera, kao i druge nacionalne parkove, pogađaju problemi nastali globalizacijom kao što je pretjeran turistički promet te opasnost od onečišćenja povezana s današnjim ekološkim prilikama. Park Plitvička jezera ugrožava i neposredna blizina državne ceste Zagreb-Split, neriješen odvod komunalnih otpadnih voda, gnojenje poljoprivrednih površina u slivnoj zoni jezera te posljedice rata vidljive u smanjenju životinjskoga fonda i devastiranoj infrastrukturi. Stoga, potrebno je napomenuti kako je vrlo bitno neprestano voditi brigu o obnovi i zaštiti nacionalnog parka kako bi se sadržaji vezani uz njega i dalje mogli koristiti u kulturne, odgojne, obrazovne, znanstvene i mnoge druge svrhe.

---

²⁹ Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit. (bilj 2), str. 96.

³⁰ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4061>

3.2 Dioklecijanova palača

Dioklecijanova palača nalazi se u Splitu, na području istočne jadranske obale, a među bogatim graditeljskim nasljeđem toga područja lako se ističe svojim neuobičajenim izgledom i bogatom poviješću. Sam naziv je dobila po caru Gaju Aureliju Valeriju Dioklecijanu, jednom od najpoznatijih upravljača Rimskoga Carstva, kojemu je spomenuta palača bila posljednje prebivalište. Kao takva, palača predstavlja značajan spomenik antičke povijesti. Palača je jedan od najpoznatijih spomenika ovih prostora i ubraja se među najpoznatije antičke spomenike u svijetu. „Kao antički spomenik značajna je za povijest svjetske umjetnosti, jer dokazuje povezanost rimskog graditeljstva sa starokršćanskim ostalim stilovima, koji su zatim nastali i zato jer prikazuje vezu istoka sa zapadom.“³¹

Slika 4 Rekonstrukcija Dioklecijanove palače

Pretpostavlja se da je car palaču dao sagraditi oko 300. god. te u njoj boravio nakon povlačenja s prijestolja u Nikomediji (305.god) do smrti (316god). Nije poznato tko su bili organizatori i voditelji gradnje no neki izvori tvrde kako uklesana grčka imena Zotikos i Filotas dokazuju kako se radi o graditeljima iz Istočnog carstva.³² Prvotni tlocrt palače bio je, pretpostavlja se, u obliku pravokutnika no građenje je rezultiralo manjim odstupanjima zbog prilagođavanja terenu. Palača je na jugu rastvorena trijemom, a sa ostalih strana opasana je zidinama i kulama. Na način rimskog castruma podijeljena je dvjema ulicama koje se sijeku pod pravim kutem, a dijeli se na tri dijela: dio uz more sa carskim odajama, središnji dio u kojem se nalazi veliki carski oktogonali mauzolej i tri mala hrama te dio prema kopnu, gdje su bile smještene prostoje za posadu, spremišta i sl.

---

³¹ Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit. (bilj 2), str. 98.

³² Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit. (bilj 2), str. 99.

Gornji dijelovi su kroz stoljeća mijenjani, pregrađivani i dopunjavani novijim građevinama dok su donji doživjeli potpuno drugačiju sudbinu. Naime, tek nakon rata iskopani su savršeno očuvani podrumi koji ponavljaju raspored palače. Iako je palača u 17 stoljeća postojanja izgubila mnoge prvobitne dijelove, obogaćena je mnogim arhitektonskim i umjetničkim ostvarenjima koja su se u njezinoj povijesti odvijala u procesu razvoja čovječanstva. U tome putovanju iz ranog srednjeg vijeka do najnovijeg doba nastale su brojne građevine predromaničke, romaničke, goričke, renesansne i barokne arhitekture te danas zajedno s ostacima stare rimske palače čine jedinstvenu urbanističku cjelinu prve jezgre Splita. Palača danas predstavlja „živi spomenik“³³, a njezini stanovnici svjedoci su dinamičnog života grada i uklapanja novih građevina u suživot sa onim starijima, koje se na tome području nalaze stoljećima. Mnoge znamenitosti kao peristil palače, Dioklecijanov mauzolej, Jupiterov hram, ranokršćanske crkvice, vratnice Andrije Buvine, djela Jurja Dalmatinca i mnoge druge, vidljive su i danas te doprinose harmoničnosti i bogatom karakteru same palače i grada Splita. Na UNESCO-ov Popis svjetske baštine Dioklecijanova palača uvrštena je 1979. godine.³⁴

Slika 5 Dioklecijanova palača - peristil

---

³³ Ibid.

³⁴ <http://whc.unesco.org/en/list/stat/>

3.3 Dubrovnik

Stari grad Dubrovnik na Popisu svjetske baštine nalazi se od 1979. godine, a već od 13.st imao je status kojim je regulirana njegova izgradnja. Smješten je na dalmatinskoj rivijeri, u podnožju 412m visokog brda Srđ. Stari grad Dubrovnik nastao je između 598. i 615. godine, kada su stanovnici grčke utvrde Epidaurus morali bježati pred napredujućim Slavenima. Epidaurus je bio smješten na mjestu današnjeg Cavtata koji je danas poznat po dubrovačkoj zračnoj luci. U svojoj dugoj povijesti Dubrovnik je svoj najveći stupanj razvoja imao kroz 14. i 15. stoljeće³⁵, a zbog svojeg velikog napretka u književnosti, arhitekturi, kiparstvu i dramskoj umjetnosti smatran je „slavenskom Atenom“.

Slika 6 Dubrovnik

Velika ulica (Stradun ili Placa) - prometna os istok - zapad i trgovačko - obrtnički dio grada dijele čitav grad na dva dijela. Uz zapadna gradska vrata nalazi se franjevački samostan s crkvom, a uz istočna dominikanski, što ukazuje na zanimljivu simetričnu raspodjelu sadržaja.

---

³⁵ <http://www.lopud.nl/lopud/dubfoto-cr.htm>

Uz franjevački samostan nalazi se crkva Male braće, a zanimljivost vezana uz taj samostan je ljekarna, treća po starosti u Europi, koja u sklopu samostana djeluje od 1317. godine do danas. Uz dominikanski samostan nalazi se crkva sv. Dominika građena u 14 stoljeću kao i samostan. U blizini istočnih vrata nalazi se palača Sponza (Divona, P.Miličević 1520.god), u to vrijeme korištena kao carinarnica, riznica, državna blagajna i kovnica novca. Okomito na taj trgovačko-gospodarski dio, u smjeru sjever-jug, nalaze se Vijećnica koja je pregrađena u kazalište te Knežev dvor s prepoznatljivim arkadama u prizemlju koje je gradio Michelozzo 1463. godine.³⁶

Slika 7 Knežev dvor i palača Sponza (u pozadini), Dubrovnik

Nadaleko se nalaze i crkva zaštitnika grada, sv. Vlaha, i katedrala, obje građene u 18. stoljeću. Središte javnoga života grada oduvijek je bio trg Luža, a Stradun se pruža od trga prema zapadu, dok je u sredini samoga trga Orlandov stup iz 15. stoljeća s uklesanim likom ratnika. Na tom su se mjestu objavljivale naredbe, najavljivale svečanosti i izvršavale javne kazne. Ratnikova desnica do lakta (uklesana i u podnožju stupa) bila je službena mjera za dužinu (lakat) u Dubrovačkoj Republici.³⁷

---

³⁶ Janson, H. W., Janson A. F. (2003). *Povijest umjetnosti*. [dopunu napisao Radovan Ivančević]. Dopunjeno izd. Varaždin: Stanek., str. 972.

³⁷ <http://www.limun.hr/afterwork/main.aspx?id=30141>

Poveznicu između gornjeg i donjeg dijela grada čini stubište zavojitih obrisa. Stubište je građeno 1738. godine³⁸, a često ga se uspoređuje sa Španjolskim stubama u Rimu.

Uz originalnu urbanu strukturu grada za Dubrovnik se smatra da posjeduje i najbolje sačuvane gotičko-renesansne zidine u Europi. Zidine su građene od 13. do 17. stoljeća za potrebe obrane. Dužina im iznosi 1940m, a visina do 25m.³⁹ Zidine su sa četiri strane ograđene kulama te utvrdama, a najveća cilindrična kula prema kopnu, Minčeta, čiju je gradnju započeo Michelozzo 1464. godine, a dovršio Juraj Dalmatinac, predstavlja krunu cijele urbane kompozicije⁴⁰.

Dubrovačka Republika predstavljala je posebnu političku i teritorijalnu cjelinu, ponoseći se svojom kulturom, trgovinom i slobodom koju su uspjeli sačuvati kroz burna stoljeća. „Za neke je gradove nemoguće pronaći usporedbu u svijetu. Jedan od takvih gradova je Dubrovnik.“⁴¹

---

³⁸ Janson, H. W., Janson A. F., loc. cit

³⁹ <http://www.limun.hr/afterwork/main.aspx?id=30141>

⁴⁰ Janson, H. W., Janson A. F., loc. cit

⁴¹ Ibid.

3.4 Trogir

Grad Trogir osnovan je u 3. stoljeću prije Krista od strane grčkih kolonista s otoka Visa. Stara gradska jezgra nalazi se na otočiću između Čiova i kopna s kojim je spojena mostovima, a smatra se najbolje sačuvanim romaničko-gotičkim gradom u srednjoj Europi. Povijesna jezgra Trogira, za čiji se plan ulica smatra da potječe još iz helenističkog doba, rezultat je višestoljetnog utjecaja mnogih vladara tog prostora koji su jezgru ovog grada ukrašavali s raznim izuzetnim javnim i stambenim zgradama i utverdama.⁴² Srednjovjekovna jezgra grada Trogira okružena je zidinama unutar kojih se nalaze dvorac i kula te mnoge građevine iz romaničkog, gotičkog, renesansnog i baroknog perioda.

Slika 8 Povijesna jezgra Trogira

Povijesna jezgra grada Trogira oduševljava posjetitelje kulturno-povijesnim spomenicima i malim ulicama te umjetničkim zbirka s brojnim remek djelima, a na UNESCO-ov popis svjetske baštine upisana je 1997. godine.

---

⁴² <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4061>

Najznačajnija građevina Trogira je trogirski katedrala, vrlo često prepoznata po portalu zapadnih vrata koji je izradio majstor Radovan 1240. godine i potpisao s *per Raduanum*. Najveći je i najmonumentalniji portal u ovom dijelu Europe, a karakterističan je primjer gotičkoga realizma i humanizma, unutar starijeg romaničkog okvira.⁴³ Prizori na portalu obiluju realističkim i lirskim detaljima, a uz prizore iz Kristova života dominantan dojam ostavljaju i skulpture Adama i Eve.

Slika 9 Radovanov portal (1240.god)

---

⁴³ Janson, H. W., Janson A. F., op. cit. (bilj. 38), str. 966.

Na katedrali su uočljivi stilovi od romanike do baroka, a vrijedna umjetnička djela nalaze se i u njezinoj unutrašnjosti. Sam zvonik katedrale jedan je od najznačajnijih primjera arhitektonskog spomenika koji je rastao u različitim stilovima. Naime, prizemlje se otvara jednostavnim romaničkim lukom (14.st); prvi kat je u duhu rane gotike (15.st); drugi kat je primjer kasne, kićene gotike; treći kat je u renesansnim oblicima (kraj 16.st), a na vrhu su u doba baroka postavljena četiri maniristička kipa. Unatoč stalnoj smjeni stilskoga govora, uspješno je očuvano jedinstvo cjeline, a postupni rast dekorativnosti prema vrhu zvonika djeluje prirodno i logično.⁴⁴

Slika 10 Zvonik Trogirske katedrale

---

⁴⁴ Ibid.

3.5 Eufrazijeva bazilika u Poreču

Eufrazijeva bazilika je najcjelovitiji sačuvani spomenik toga tipa iz Justinijanovog doba te jedno od najstarijih ostvarenja ranobizantske umjetnosti. Iako je Eufrazijeva bazilika kakvu se danas može vidjeti sagrađena u šestom stoljeću, povijest tog kompleksa seže sve do četvrtog stoljeća. Naime, na mjestu gdje se danas nalazi Eufrazijeva bazilika, u četvrtom stoljeću je podignuta jednostavna građevina sa kvadratnim mozaikalnim poljem, a nešto kasnije nastala je još jedna građevina koja je uključivala prethodnu. Taj pothvat se smatra jednim oblikom restauracije prvog oratorija, čime je nastala dvostruka crkva. Kasnije se, u 5. stoljeću, gradi novi sakralni objekt. Radi se o velikoj trobrodnoj bazilici čijom izgradnjom prestaje život stare, dvostruke crkve, iz razloga što je sjeverni zid nove bazilike staru sjekao po sredini. Bazilika je bila karakterističnog izgleda za to vrijeme, trobrodna dvorana pravokutnog tlocrta bez apside koja je u istočnom dijelu imala polukružni zidić za svećenička sjedala.

U 6. se stoljeću porečki biskup Eufrazije odlučuje na izgradnju nove crkve te ju podiže na mjestu starije bazilike. Biskup svoju katedralu podiže uklapajući ju u niz pratećih građevina s kojima ona kasnije tvori jedan od bitnijih kompleksa tog vremena. „Bila je to zaista "njegova" Eufrazijeva bazilika; na dvovratnicama portala, na impostima svih kapitela uklesan je Eufrazijev monogram, a njegov lik prikazan je i u apsidalnom mozaiku.“⁴⁵

Nakon dovršenja bazilike nadovezujući se na narteks, odnosno predvorje, neki novi graditelji bazilici su dodali i prostrani atrij (6.st), veliki osmerostrani baptisterij (6.st), veliku zgradu koja je kasnije postala biskupska palača (6.st), kapele, kanoničku kuću (13.st), sakristiju (15.st), zvonik (16.st) i dr.⁴⁶

---

⁴⁵ Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit. (bilj 2), str. 101.

⁴⁶ Prelog, M. (1986). *Eufrazijeva bazilika u Poreču*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Slika 11 Eufrazijeva bazilika

Dakle, dovršeni kompleks sastojao se od osmerostrane krstionice, četverokutnog atrija, trobrodne bazilike s memorijalnom kapelom uz svetište, te konsignatorijem sjeverno od atrija, također trobrodnom građevinom sa velikom dvoranom kroz dva kata (kasnije spomenuta biskupska palača). Kapiteli u atriju su bizantskoga tipa, dok se u unutrašnjosti arkada smjenjuju tri tipa kapitela. Apsida glavnog broda okružena je bogatom inkrustracijom sa mnogo sedefa, a mozaik Bogorodice napravljen je na zlatnoj podlozi. Eufrazijevu baziliku još zanimljivijom čini nekoliko inovacija, neuobičajenih za to doba. Naime, to je bio prvi put da je Bogorodica smještena u apsidi umjesto Krista. Bogorodica sjedi na prijestolju i na koljenima drži malog Isusa odjevenog u rimsku svečanu odjeću. Sa svake strane Marije stoji po jedan anđeo koji predvodi skupine koje ju dolaze pozdraviti. U jednoj od skupina koje dolaze pozdraviti Mariju stoji upravo biskup Eufrazije, držeći u rukama model crkve.⁴⁷ Također, ovo je prva crkva koja ima tri apside (za razliku od prijašnjih koje su imali jednu, a preostale dvije bile su utopljene u zidnu masu).

---

⁴⁷ Janson, H. W., Janson A. F., op. cit. (bilj. 38), str. 962.

Slika 12 Eufrazijeva bazilika, apsida

Na bočnom zidu nalaze se veliki prizori Navještenja i susreta Marije i Elizabete sa mnogo kasnoantičkih realističkih pojednosti (obje su prikazane kao trudnice) te drugi realistični detalji kao što su cvijeće na livadi i oblaci.

Tijekom vremena, sudbina bazilike je bila usko vezana uz sudbinu grada; bazilika se razvijala kada se grad razvijao (13.st), a kada je grad propadao propadala je i sama bazilika (18.st). Bazilika je tijekom ponovnog oživljavanja grada dobila veće popravke i restauracije, a neke od njih traju i danas. Prema službenim stranicama UNESCO-a, Eufrazijeva bazilika je na Popis svjetske baštine uvrštena 1997. godine.

3.6 Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku

Šibenska katedrala podignuta je na mjestu romaničke crkve sv. Jakova, na južnoj strani središnjeg starog trga. Ideja o njezinoj gradnji javila se 1298. godine kada je Šibenik dobio naslov grada te svoju biskupiju, a konačna odluka o gradnji donesena je 1402. godine. Gradnja je započeta 1431. Prvo desetljeće na katedrali su radili mletački gotički graditelji i šibenski klesarski majstori Andrija Budčić i Budiša Statčić no 1441. dogodio se preokret i gradnju je preuzeo Juraj Dalmatinac koji je svojim zamislima promijenio prvobitnu koncepciju crkve.⁴⁸ Povećao ju je poprečnim brodom, apsidalnim dijelovima, podigao temeljne konstruktivne elemente za izgradnju kupole, uveo nova konstrukcijska rješenja i obogatio hram skulpturalnim ukrasima. Nakon smrti Juraja Dalmatinca, Nikola Firentinac je nastavio gradnju katedrale u stilu čiste renesanse. Izgradio je gornje dijelove hrama, kupolu i skulpture sv. Mihovila, Jakova i Marka, krovni kompleks i gornji dio pročelja.

Slika 13 Šibenska katedrala iz zraka

---

⁴⁸ Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A., op. cit. (bilj 2), str. 97.

Građenje Šibenske katedrale obuhvaća tri različite stilske – razvojne faze. Prvu, nazvanu po biskupu Bogdanu Pulšiću, tzv „Pulšićeva katedrala“, koji se zalagao za samu gradnju katedrale i sudjelovao u njezinom početku. Drugu, prema Jurju Dalmatincu, tzv „Jurjeva katedrala“, koji je uvelike definirao današnji oblik katedrale i treću, prema Nikoli Firentincu, tzv „Nikolina katedrala“, koji je gradnju priveo kraju. Ovaj jedinstveni spomenik sakralnog graditeljstva nastao je izmjenama triju različitih arhitektonskih koncepcija te trima stilovima: gotičkom, mješovito gotičko-renesansnom i renesansnom stilu.

Katedrala je građena isključivo kamenom, a zidovi njezinih apsida, svodovi i kupola nisu zidani nego sastavljeni metodom montaže pilastara i velikih kamenih ploča, klesanih po mjeri i spojenih međusobno tako da istaknuti brid jedne ulazi u žlijeb susjedne ili naliježe na preklap.⁴⁹ Juraj Dalmatinac je time na gradnji katedrale primijenio tehniku koja se do tada primjenjivala samo u drvodjelstvu. Upravo zbog jedinstvene montaže u katedrali je ostvareno jedinstvo unutrašnjosti i vanjštine, volumen građevine izvana potpuno odgovara volumenu građevine iznutra. Dimenzije katedrale su 38 x 14 m s najvišom visinskom točkom od 38 m u vrhu kupole.

Glavno pročelje katedrale ima trolisni zabat u kojem polukružni zabat u sredini odgovara bačvastom svodu glavnoga broda, a četvrtkružni zabati sa strane odgovaraju krivulji svoda nad galerijama bočnih brodova.

Također, katedrala je poznata po ikonografskim inovacijama, među kojima posebno mjesto zauzima friz od 74 glave (individualni portreti suvremenika Jurja Dalmatinca), koji slovi za najbrojniju i najkvalitetniju galeriju portreta izloženu kao javni spomenik na jednom sakralnom spomeniku u Europi. Drugom inovacijom smatra se uvođenje reljefa Boga Oca s golubicom Duha i anđelima na svodu krstionice šibenske katedrale.⁵⁰ Pozornost privlači i krstionica, koja je u stilskom pogledu originalna i kreativna sinteza dvaju likovnih govora prve polovice 15. stoljeća – kasne gotike i rane renesanse.

---

⁴⁹ Janson, H. W., Janson A. F., op. cit. (bilj. 38), str. 973.

⁵⁰ <http://www.sibenikregion.com/hr/kulturna-bastina/unesco>

Slika 14 Jurjev vijenac od ljudskih glava

„U katedrali je dosljedno provedena stopljenost skulpture i arhitekture, neodvojivost ikonografskoga programa u reljefima i skulpturama unutrašnjosti, a po nizu originalnih rješenja kao što je glasoviti friz od 72 glave na vijencu vanjske apside – Šibenska je katedrala ne samo jedinstven primjer nego i kulminacija humanističkoga duha i renesansnih likovnih stremljena 15. stoljeća u Europi.“⁵¹ Na UNESCO-ov Popis svjetske baštine Šibenska katedrala uvrštena je 2000. godine.

---

⁵¹ Janson, H. W., Janson A. F., loc. cit.

3.7 Starogradsko polje

Starogradsko polje najveće je i najplodnije polje na otoku Hvaru te Jadranskim otocima općenito, a prostire se na 6 km dužine, od uvale Vrboska do Starogradskog zaljeva u pravcu istok zapad.⁵² Povijest starogradskog polja seže sve do 4. stoljeća prije Krista, vremena kada su Grci naseljavali otok Hvar, koji se u to vrijeme nazivao Fiteja. Po osnutku kolonije, Grci su u blizini grada podijelili zemljište na 73 jednake pravokutne čestice, prosječne veličine 181 x 905 m. Kasnije je na tim prostorima otkriveno više od 100 arheoloških lokaliteta, a neki od njih su manji gospodarski objekti iz grčkog doba te brojna rimska ladanjsko-gospodarska imanja, među kojima je najpoznatija villa rustica Kupinovik te grčka kula Maslinovik.⁵³

Slika 15 Starogradsko polje

---

⁵² <http://www.camping.hr/hr/hrvatska/spomenici-unesco#starigrad>

⁵³ Ibid.

Spomenuti način podjele zemljišta prikazuje izvornu grčku podjelu zemljišta, a čestice su se u izvornom obliku zadržale sve do danas, sa suhozidima u funkciji njihovih granica. Starogradsko polje na UNESCO-ov Popis svjetske baštine uvršteno je 2008. godine, a svjetska organizacija u svom obrazloženju naglašava kako su na tim lokacijama nasadi maslina i vinograda ostali "praktično nepromijenjeni" od prve kolonizacije starih Grka, te kako se radi o jedinstvenom svjedočanstvu geometrijskog sustava podjele zemlje kakvo se rabilo u Antici.

Slika 16 Temelji grčke kule na položaju Maslinovnik

3.8 Stećci

Stećci su vrsta kamenog srednjovjekovnog nadgrobnog spomenika, a ime im potječe od riječi stojećak (kamen koji stoji, nešto što je uspravno i što se vidi). Imenjaci stećaka bili bi čuveni megaliti na zapadu i sjeverozapadu Francuske, menhiri (bretonski: men – kamen, hir – dugačak). U širem smislu naziv stećak obuhvaća ležeće kamenje, blokove, sljemenjake, i uglavnom sve spomenike nastale u razdoblju od XII. do XVI. st., slične po rustikalnoj obradi i simboličkim obilježjima.⁵⁴ Stećci su u najvećem broju pronađeni u Bosni i Hercegovini, ali i Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj gori te su kao prekogranični lokalitet, zajedničkom nominacijom spomenutih država 2016. godine, uvršteni na UNESCO-ov Popis svjetske baštine kao jedinstven primjer srednjovjekovnih nadgrobni spomenika. Pod nazivom „Stećci, srednjovjekovni nadgrobni spomenici”, UNESCO je zaštitio sveukupno 30 lokaliteta. Cilj zaštite je podići opću svijest o stećcima i njihovoj vrijednosti te ih zaštititi u punom opsegu njihove geografske rasprostranjenosti.

Smatra se da su se stećci pojavili u drugoj polovici 12. stoljeća, ponajviše koristili u 14. i 15. te postepeno prestali izrađivati u 16. stoljeću.⁵⁵ Prikazivali su tadašnji način života, a dijele se na položene i uspravne. Obično su ukrašeni srednjovjekovnim simbolima, a motivi su vjerski (križ, ljiljan, polumjesec, prsten i sl.) ili svjetovni (ples, lov, viteški turniri i sl.), koji se miješaju i nadopunjuju. Izgled stećaka uvjetovan je sviješću te senzibilitetom razdoblja i ljudi koji su ih stvarali, ali i pokojnika koji su iznosili svoje želje vezane uz sam izgled stećaka.⁵⁶

U Bosni i Hercegovini pronađeno je oko 60000 stećaka, u Hrvatskoj oko 4450, Crnoj Gori oko 3050 i u Srbiji oko 2270, a zanimljiva karakteristika stećaka je da ne postoje dva jednaka.

Najveće očuvano nalazište stećaka u Hrvatskoj je lokalitet Crljivica - Cista Velika. Lokalitet se nalazi uz samu magistralnu cestu Trilj – Imotski u dužini od oko 200 m. Radi se o kompleksnom arheološkom lokalitetu koji ima nekoliko faza razvoja. Prvu fazu predstavljaju tri brončanodobna tumula (tzv. Velika i Mala Crljivica) sjeverno i južno od ceste. Drugoj fazi pripada trasa antičke ceste Salona – Tilurij – Nove – Naron, koja se na ovom mjestu dijelom poklapa s trasom današnje ceste, a dijelom se nalazi sjeverno od nje. Treća faza veže se za

---

⁵⁴ <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/stecci/>

⁵⁵ <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5607/>

⁵⁶ <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/stecci/>

srednjovjekovno groblje sa stećcima koje se kroz 14. i 15. stoljeće razvilo na spomenutim tumulima te na prostoru oko njih, prateći antičku, a tada i srednjovjekovnu komunikaciju.

Slika 17 Stećci, lokalitet Cista Velika

Danas je sačuvano oko 90 stećaka svih tipova (ploče, sanduci i sljemenjaci). Repertoar ukrasnih motiva su križevi u svim oblicima, antropomorfni ljljani, scene lova, scene ljudi u kolu, prikazi dvoboja, različiti vegetabilni motivi, polumjeseci, zvijezde, polukugle itd. Južno od tzv. Velike Crljivice (istočni dio lokaliteta) nalazi se vrtača sa sedam bunara čija se gradnja datira u srednji vijek (neki su možda i raniji). S obzirom na svoju sačuvanost, broj stećaka, kontekst u kojem su smješteni te količinu i raznolikost ukrasa Velika i Mala Crljivica je zasigurno najznačajniji lokalitet sa stećcima u Hrvatskoj.⁵⁷

---

⁵⁷ <http://uz-gangu-i-bukaru.com/sadrzaj/stecci-uvrsteni-na-unesco-vu-listu-svjetske-bastine>

4. ZASTUPLJENOST SADRŽAJA HRVATSKE BAŠTINE U NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU ZA OŠ

Analizom nastavnog plana i programa željela se utvrditi zastupljenost sadržaja kulturne i prirodne baštine u Osnovnim školama.

U Nastavnom programu od 1. do 4. razreda osnovne škole, sadržaji vezani uz kulturnu baštinu pojavljuju se tek u 4. razredu, u okviru predmeta „Priroda i društvo“, kroz nastavnu jedinicu „Kulturno-povijesne znamenitosti RH“. Obrazovna postignuća koja se navode u planu i programu uz spomenutu jedinicu glase: „upoznati dio hrvatske povijesti na temelju najbližeg kulturnopovijesnoga spomenika /gradovi i spomenici UNESCO-a, koji su dio svjetske baštine“.⁵⁸

U 6. razredu kulturna i prirodna baština spominje se u okviru predmeta „Geografija“ kroz nastavnu jedinicu „Međunarodne organizacije“ gdje se spominju UN, EU, NATO i G7/G8. Obrazovna postignuća nastavne jedinice glase: „opisati važnost UN-a i najvažnijih organizacija svijeta; navesti dva do tri primjera prava djece iz Deklaracije o pravima djeteta UNICEF-a; obrazložiti važnost prirodne i kulturne baštine u Republici Hrvatskoj pod zaštitom UNESCO-a; nabrojiti oblike suradnje Hrvatske i EU“.⁵⁹

U 8. razredu, ponovno u okviru predmeta „Geografija“, dvije nastavne jedinice vezane su uz UNESCO-ovu zaštićenu baštinu. Naslovi nastavnih jedinica glase „Prirodna i kulturna baština Primorske Hrvatske“ te „Prirodna i kulturna baština Gorske Hrvatske“. Obrazovna postignuća tih dvaju jedinica među ostalime ističu „imenovati kulturno-povijesne spomenike pod zaštitom UNESCO-a i ostale najvrjednije građevine; izdvojiti područja pod zaštitom UNESCO-a...“⁶⁰

Iz navedenog se može zaključiti kako se sadržaji prirodne i kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a u nastavnom planu i programu spominju u svega nekoliko nastavnih jedinica kroz čitavo osnovnoškolsko obrazovanje. S obzirom da se globalizacijski proces odvija vrlo brzo te dolazi do postupnog gubljenja kulturnog identiteta pojedinih naroda vrlo je bitno sadržaje kulturne i prirodne baštine u što većoj mjeri približiti djeci te ih obrazovati o problemu zaštite baštine, koja je nositelj tradicije svakog naroda.

---

⁵⁸ public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

Djecu je potrebno naučiti da vole i cijene prirodnu i kulturnu baštinu te da ona postane dio njihove kulture i način življenja. Jedan od načina upoznavanja sa prirodnom i kulturnom baštinom je ranije spomenuta izvanučionička, odnosno terenska nastava o kojoj je u svrhu ovog rada provedeno istraživanje.

5. TERENSKA NASTAVA

Naziv „terenska nastava“, čiji engleski prijevod glasi „outdoor teaching“, u Hrvatskoj se kao pedagoški pojam može pronaći tek u novijoj pedagoškoj literaturi. U prošlosti je terenska nastava mijenjala mnoge nazive, a neki od njih su „praktične vježbe“, „šumska škola“ te „škola u prirodi“ koji se i danas vrlo često koristi. Učenje sadržaja o hrvatskoj zaštićenoj baštini počinje u 4. razredu osnovne škole, u sklopu predmeta priroda i društvo.

Već od 16. stoljeća mnogi su se pedagozi zalagali za povezivanje učenika sa okolinom i učenjem kroz istu. Neki od njih su J. A. Komensky (1592. – 1670.), J. Locke (1633. – 1704.) te J. J. Rousseau (1712. – 1778.).⁶¹ Među hrvatskim pedagogima posebno se istaknuo Stjepan Basariček (1848. – 1918.) koji navodi: "S toga ih valja češće voditi u školski vrt i na šetnju, da vide razne stvari ne samo pojedince, nego i u skladu s drugima. Neka prođu polje i šumu, brdo i dolinu, tvornicu i radionicu, da vide, kako što biva, i kako se radi; kako ratar ore, sije i žanje, kako tesar teše, kovač kuje itd."⁶² Primarni izvori znanja kao prirodna i društvena sredina najadekvatniji su izvori znanja i mjesta pedagoške aktivnosti. Stoga bi učenje kroz izvanučioničku nastavu trebalo biti sastavni dio nastavnog rada u školama.⁶³

Sama terenska nastava smatra se podvrstom izvanučioničke nastave, a uz terensku nastavu tu su još i izleti, ekskurzije, odlasci u kina, kazališta, galerije i druge ustanove, škola u prirodi i drugi slični organizirani oblici poučavanja i učenja izvan škole.⁶⁴ Prema De Zanu, školski izleti, školske ekskurzije, terenska nastava te program poznat kao škola u prirodi najčešće su prisutni u školama RH. Među mnogim drugim, prisutna je još jedna podjela izvanučioničke nastave, koja ju dijeli na nastavne posjete, nastavu u prirodi, školske izlete, školske ekskurzije, ljetovanja, zimovanja, logorovanja, te terensku nastavu.⁶⁵ Iako su različite vrste nastave, prema nekim izvorima, podvrste izvanučioničke nastave, sama učionička nastava često se koristi kao sinonim za školu u prirodi ili terensku nastavu.

---

⁶¹ Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N., loc. cit.

⁶² De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*, Zagreb:Školska knjiga. str. 281 - 287.

⁶³ Bezić, I. (1984). *Metodika prirode i društva*, Zagreb:Školska knjiga, str. 297 – 302.

⁶⁴ De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*, loc. cit.

⁶⁵ Skok, P. (2001). *Izvanučionička nastava*, Zagreb:Pedagoški servis.

Prema Lukši⁶⁶ funkcije terenske nastave su slijedeće:

- upoznavanje prirodnog okoliša
- spoznaja o životu u planini i na selu
- otkrivanje novog svijeta i stjecanje iskustva u odnosu prema prirodi i ljudima
- razvijanje ekološke svijesti
- sportske igre i natjecanje
- kreativne i umjetničke radionice
- cjelodnevna animacija
- školski program

Izvanučionička nastava jedan je od primjera kako se nastava može osuvremeniti. Nastavni sadržaji koji su učenicima teški i nezanimljivi postaju kroz izvanučioničku nastavu postaju vidljivi, opipljivi, interesantni i tako se lakše pamte. Učenje izvan učionice omogućuje učenicima kritičko promatranje, razumijevanje međusobne ovisnosti prirode i ljudi, ali između ostalog i proučavanje znanstvenih načela, upoznavanje kulturne baštine i drugog. Utemeljeno je na iskustvu djece te potiče kritičko mišljenje i samostalnost.⁶⁷ Izvanučionička nastava učenicima omogućava promatranje prirodnih promjena i uočavanje određenih uzročno - posljedičnih odnosa, ukazuje na važnost zaštite prirode te učenike aktivno uključuje u konkretne akcije.

Terenska nastava se općenito smatra pedagoški učinkovitom i interesantnom u suvremenoj školi. Učenici su u prijašnjim istraživanjima⁶⁸ pokazali veliku zainteresiranost za takav oblik nastave te samim time i veću motiviranost za nastavne sadržaje prikazane na taj način. Osnovna škola predstavlja obveznu razinu odgoja i obrazovanja kojoj je funkcija osiguravanje općeg odgoja i obrazovanja i razvijanje kompetencija koje će učenicima biti potrebne kasnije u životu. Samo stjecanje znanja na razini usvajanja činjenica i generalizacija nije dostatno za život, učenike bi trebalo osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojem žive. Zbog toga bi najvažniji zadatak škole trebao biti naučiti učenike - učiti.⁶⁹

---

⁶⁶ I Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N., op. cit. (bilj. 3), str. 71.

⁶⁷ Stella, I. (2000). *Priprema i provedba školskih izleta, ekskurzija i putovanja*, Zagreb:Mladost.

⁶⁸ Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N., loc. cit.

⁶⁹ Stella, I. (2000). *Priprema i provedba školskih izleta, ekskurzija i putovanja*, Zagreb:Mladost.

6. ISTRAŽIVANJE

6.1 Ciljevi i problemi istraživanja

Istraživanjem se željelo utvrditi u kojoj je mjeri izvanučionička nastava zastupljena u Osnovnim školama RH te koliko je povezana sa prirodnom i kulturnom materijalnom baštinom pod zaštitom UNESCO-a. Također, željelo se saznati koje su lokalitete učenici imali priliku upoznati te kakvi su njihovi stavovi oko zaštite istih.

6.2 Hipoteze istraživanja

- Učenici rado prihvaćaju izvanučioničku nastavu kao oblik učenja novih sadržaja te smatraju da takvim oblikom rada nauče puno više (nego nastavom u učionici).
- Nastava izvan učionice ne koristi se dovoljno u nastavi.
- Izvanučionička nastava s ciljem upoznavanja zaštićene materijalne baštine rijetko je organizirana u školama RH.

6.3 Mjerni instrument

Mjerni instrument čini anketni upitnik koji se sastoji od dva dijela. Prvi dio upitnika sadrži opća pitanja, poput spola i razreda koji učenik pohađa, dok se drugi dio odnosi na učestalost izvanučioničke, odnosno terenske nastave, mjesto održavanja nastave, lokalitete koje su učenici posjetili te njihova osobna razmišljanja vezana uz zaštitu baštine.

6.4 Metoda obrade podataka

Rezultati su obrađeni i prikazani 3D tortnim rascjepanim grafikonima, linijskim i stupčastim grafikonima te tablicama u MS Excelu. Anketni listići statistički su obrađeni putem online ankete unutar Google Docs-a.

6.5 Uzorak i provedba istraživanja

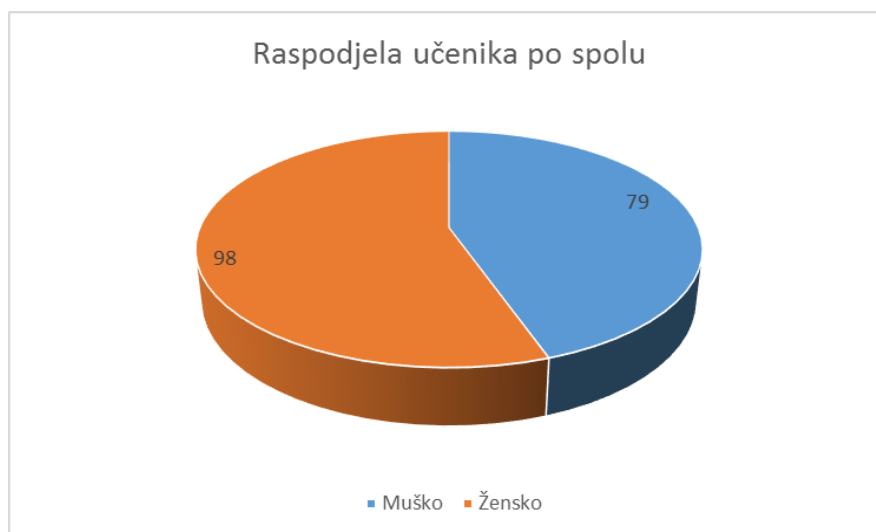
Istraživanje je provedeno u dvije osnovne škole u podsljemenskoj zoni grada Zagreba, a podaci za provedeno istraživanje prikupljeni su u razdoblju od 20. svibnja do 10. lipnja 2016. godine anketnim upitnikom. Istraživanje je provedeno na uzorku od 177 učenika 4.-8. razreda osnovne škole.

6.6 Rezultati istraživanja

Istraživanje je provedeno u dvije osnovne škole na uzorku od 177 učenika na području grada Zagreba. Sveukupni uzorak od 177 učenika obuhvaća učenike 4.,5.,6.,7., i 8. razreda.

1. Spol

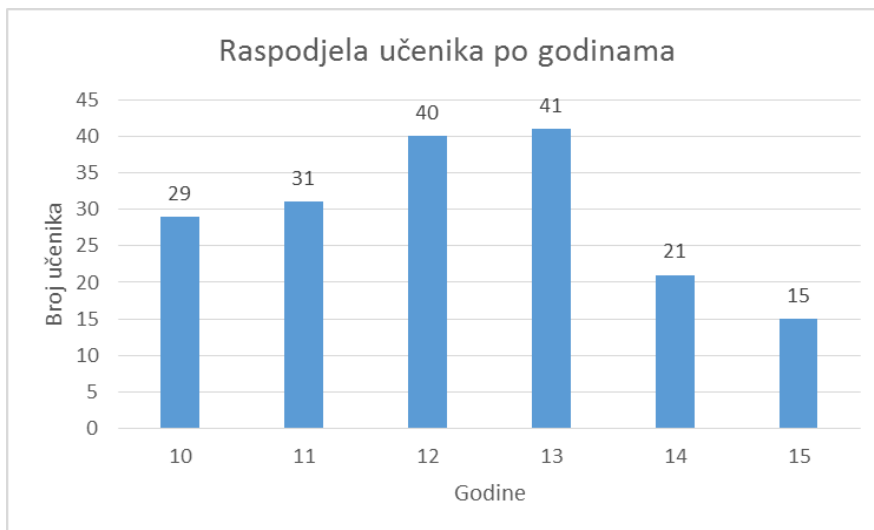
Od ukupnog broja ispitanika 98 ispitanika je ženskog spola, što čini 55.4%, a 79 ispitanika muškog spola, što čini 44,6%.

Grafikon 1 Raspodjela učenika po spolu

2. Koliko imaš godina?

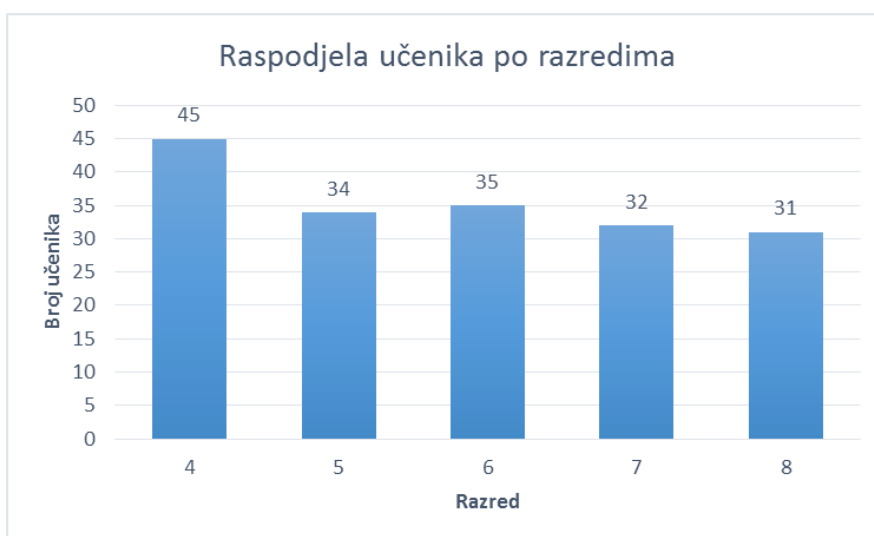
Od sveukupnog broja ispitanika u trenutku ispunjavanja upitnika njih 29 (16,4%) imalo je 10 godina, 31 učenik (17,5%) 11 godina, 40 učenika (22,6%) 12 godina, 41 učenik (23,2%) 13 godina, 21 učenik (11,9%) 14 godina i 15 učenika (8,4%) 15 godina.

Grafikon 2 Raspodjela učenika po godinama

3. Razred

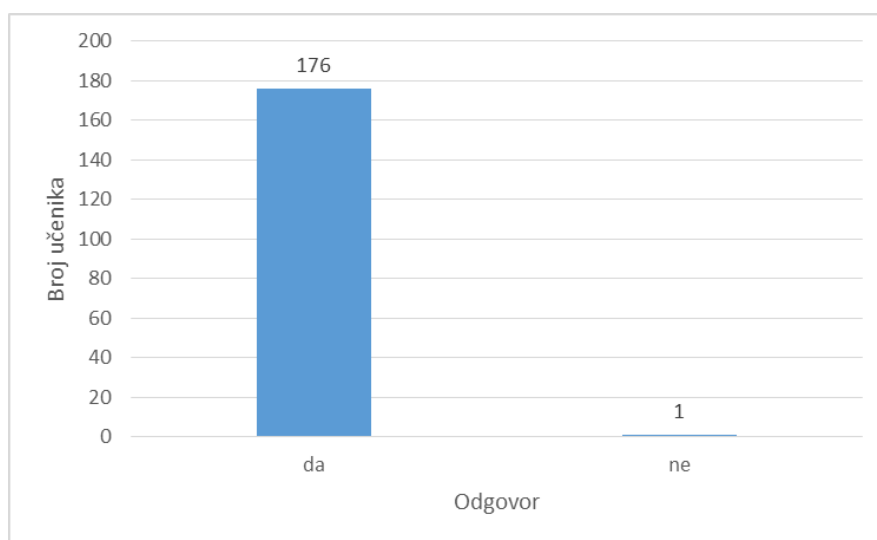
Od sveukupnog broja ispitanika, u trenutku ispunjavanja upitnika 45 učenika (25,4%) pohađalo je 4. razred, 34 učenika (19,2%) 5. razred, 35 učenika (19,8%) 6. razred, 32 učenika (18,1%) 7. razred i 31 učenik (17,5%) 8. razred.

Grafikon 3 Raspodjela učenika po razredima

4. Voliš li terensku nastavu ili bilo koji oblik nastave izvan učionice?

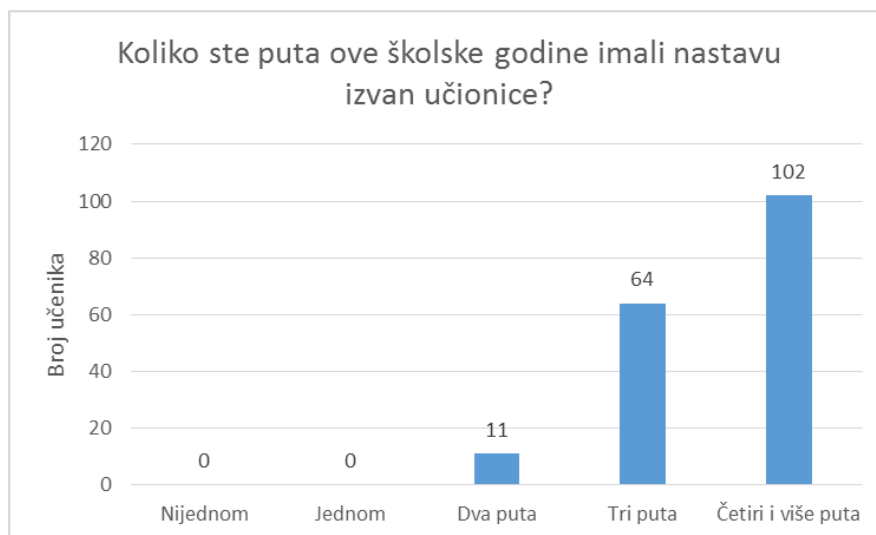
Istraživanje je pokazalo da velik broj učenika voli nastavu izvan učionice, njih čak 176 (99,4%) dok je 1 učenik (0,6%) na navedeno pitanje odgovorio da ne voli nastavu izvan učionice. Odgovori na ovo pitanje bili su očekivani, a razlog zbog kojeg učenici vole nastavu izvan učionice vjerojatno leži u opuštenoj atmosferi takvog oblika nastave, učenju kroz zabavu, stvaranju timskog duha, promjeni svakodnevnice okoline i sl.

Grafikon 4 Voliš li terensku nastavu ili bilo koji oblik nastave izvan učionice?

5. Koliko ste puta ove školske godine imali nastavu izvan učionice?

Istraživanje je pokazalo da je najveći broj ispitanika, njih 102 (57,6%), odgovorilo da su nastavu izvan učionice imali četiri puta i više; 64 učenika (36,2%) nastavu izvan učionice imalo je tri puta; 11 ispitanika (6,2%) dva puta, dok odgovore „jednom“ i „nijednom“ nije zaokružio niti jedan ispitanik.

Grafikon 5 Koliko ste puta ove školske godine imali nastavu izvan učionice?

Prikazani rezultati odnose se na rezultate ispitanika iz svih razreda (4.-8.). Rezultati pojedinih razreda drugačiji su, no ne mnogo. Tako, na primjer, rezultati četvrtog razreda prikazuju sljedeće: 24 učenika (53,3%) nastavu izvan učionice imalo je četiri puta i više, 12 (26,7%) učenika tri puta, a 9 (20%) učenika dva puta.

Rezultati petog razreda: 22 učenika (64,7%) nastavu izvan učionice imalo je četiri i više puta, a njih 12 (35,3%) tri puta. Nijedan učenik petog razreda nije zaokružio „dva puta“, „jednom“ ili „nijednom“ kao odgovor.

Rezultati šestog razreda: 28 učenika (80,0%) nastavu izvan učionice imalo je četiri i više puta, a njih 7 (20,0%) tri puta. Nijedan učenik šestog razreda nije zaokružio „dva puta“, „jednom“ ili „nijednom“ kao odgovor.

Rezultati sedmog razreda: najveći broj učenika, njih 16 (50,0%), nastavu izvan učionice imalo je tri puta, dok je 14 učenika (43,7%) zaokružilo odgovor „četiri puta i više“. Dva učenika (6,3%) sedmog razreda izvanučioničku nastavu pohađalo je dva puta. Nijedan učenik sedmog razreda nije zaokružio „jednom“ ili „nijednom“ kao odgovor.

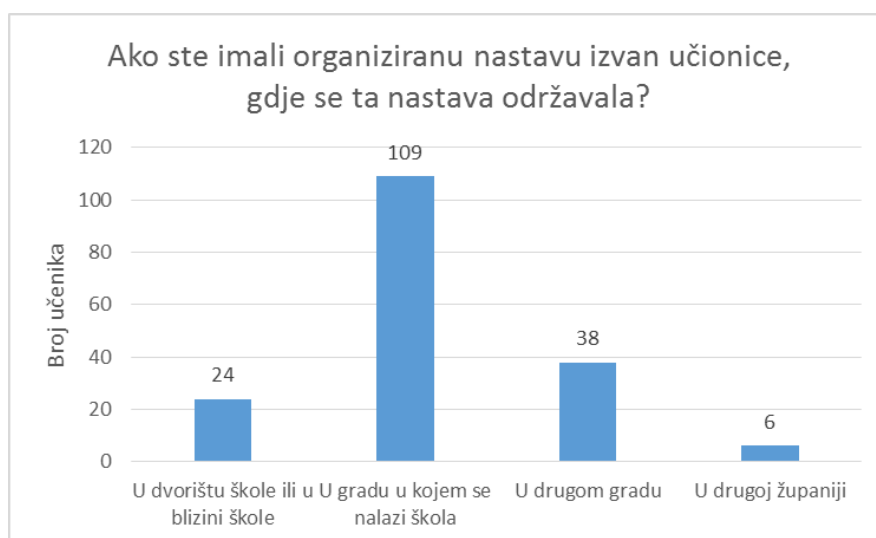

Rezultati osmog razreda: 17 učenika (54,8%) nastavu izvan učionice imalo je tri puta, a njih 14 (45,2%) četiri i više puta. Nijedan učenik osmog razreda nije zaokružio „dva puta“, „jednom“ ili „nijednom“ kao odgovor.

Iako su očekivani rezultati bili niži od dobivenih, bitno je napomenuti da se radi o gotovo cijeloj školskoj godini (istraživanje je provedeno u 5. i 6. mjesecu 2016.god) te se u tom slučaju može zaključiti kako se nastava izvan učionice izvodi češće od očekivanog, no još uvijek u nedovoljnoj mjeri. Među ispitanicima različitih razreda nema većih razlika te možemo zaključiti da bi razlike bile mnogo veće da su, uz spomenute, ispitanici bili i učenici prvih, drugih i trećih razreda. Naime, učestalost izvođenja izvanučioničke nastave svakako ovisi i o dobi učenika te stavovima učitelja/ica kada je pravo vrijeme za početak provođenja takvog oblika nastave.

6. Ako ste imali organiziranu nastavu izvan učionice, gdje se ta nastava održavala?

Istraživanje je pokazalo da je najveći broj ispitanika, njih 109 (61,6%), odgovorilo da su nastavu izvan učionice imali u gradu u kojem se nalazi škola; 38 učenika (21,5%) nastavu izvan učionice imalo je u drugom gradu; 24 ispitanika (13,6%) nastavu izvan učionice imalo je u dvorištu škole ili u blizini škole, dok je nastavu u drugoj županiji imalo 6 učenika (3,3%).

Grafikon 6 Ako ste imali organiziranu nastavu izvan učionice, gdje se ta nastava održavala

Ukoliko se pogledaju rezultati svakog razreda pojedinačno, ishod je sljedeći.

Četvrti razred - 28 učenika (62,2%) nastavu izvan učionice imalo je u gradu u kojem se nalazi škola, dok je 17 učenika (37,8%) nastavu imalo u dvorištu škole ili neposrednoj blizini škole. Nitko od ispitanika nastavu nije imao u drugom gradu, odnosno drugoj županiji.

Peti razred – 27 učenika (79,4%) nastavu je imalo u gradu u kojem se nalazi škola, a njih 7 (20,6%) u dvorištu škole ili u neposrednoj blizini škole.

Šesti razred – najveći broj učenika, njih 20 (57,1%), nastavu izvan učionice imalo je u gradu u kojem se nalazi škola, a njih 15 (42,9%) u drugome gradu.

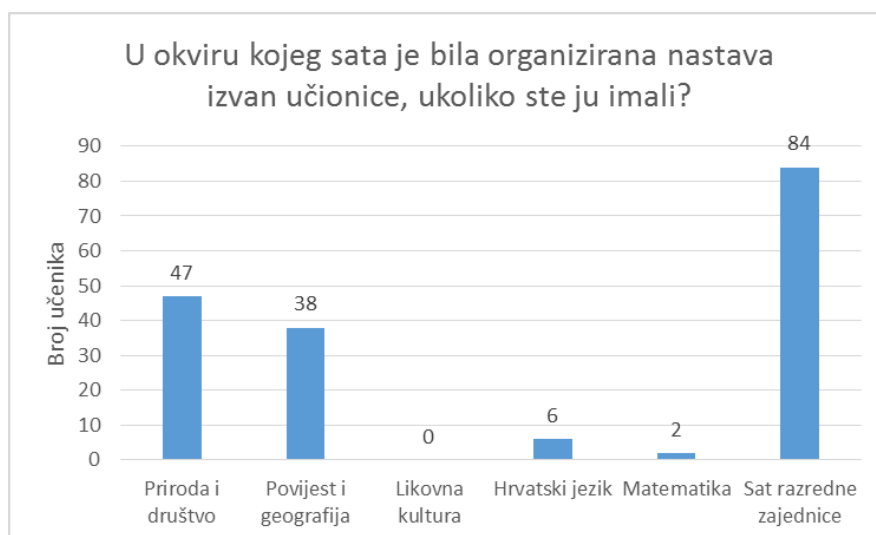
Sedmi razred – 17 učenika (53,1%) nastavu izvan učionice imalo je u gradu u kojem je škola, njih 11 (34,3%) u drugom gradu, a 4 (12,6%) u drugoj županiji.

Osmi razred - 17 učenika (54,8%) nastavu izvan učionice imalo je u gradu u kojem je škola, njih 12 (38,7%) u drugom gradu, a 2 (6,5%) u drugoj županiji.

Ukoliko se usporede rezultati prošlog pitanja (o učestalosti organiziranja izvanučioničke nastave) i ovog pitanja (o mjestu izvođenja izvanučioničke nastave) može se zaključiti nekoliko tvrdnji. Prvo, iako se rezultati o učestalosti organiziranja izvanučioničke nastave ne razlikuju mnogo među pojedinim razredima, mogu se primijetiti razlike među mjestima izvođenja. Naime, nastavu u dvorištu škole imalo je čak 37,8% učenika četvrtog razreda i 20,6% učenika petog razreda, dok učenici šestog, sedmog i osmog razreda nastavu izvan učionice nisu imali nijednom. Razlog tome vjerojatno leži u dobi učenika, odnosno psihofizičkoj zrelosti. Drugo, može se zaključiti da učenici izvanučioničku nastavu započinju u dvorištu i okolici škole, nastavljaju u gradu u kojem se nalazi škola te potom, u višim razredima, odlaze u obližnje gradove. Kao potvrdu navedenoj pretpostavci, najveći postotak nastave organizirane u gradu u kojem se nalazi škola pokazali su učenici petog (79,4%) i šestog (57,1%) razreda, a najveći postotak nastave organizirane u drugom gradu i drugoj županiji pokazali su učenici sedmog (12,6%) i osmog (6,5%) razreda.

7. U okviru kojeg sata je bila organizirana nastava izvan učionice, ukoliko ste ju imali?

Najveći broj ispitanika, njih 84 (47,4%), smatra kako je nastava izvan učionice bila u okviru sata razredne zajednice, 47 učenika (26,6%) smatra kako je nastava izvan učionice bila u okviru predmeta priroda i društvo, 38 učenika (21,5%) odlučilo se za povijest i geografiju, 6 učenika (3,4%) za hrvatski jezik, a 2 učenika (1,1%) za matematiku.

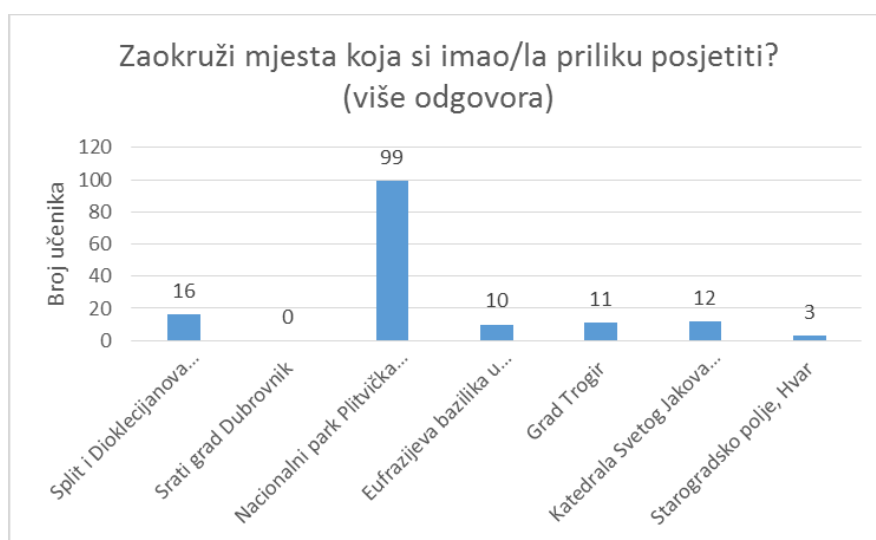

Grafikon 7 U okviru kojeg sata je bila organizirana nastava izvan učionice, ukoliko ste ju imali

Cilj navedenog pitanja bio je saznati što učenici misle, u okviru kojeg je sata bila organizirana izvanučionička nastava. Bilo je dopušteno zaokružiti više odgovora, no to je učinilo tek nekoliko učenika. Odgovori su bili različiti, a svaki učenik zaokružio je onaj odgovor koji je smatrao točnim. Pitanjem se željelo saznati misle li učenici da su u okviru jedne izvanučioničke nastave naučili sadržaje iz više predmeta te o kojim se predmetima radilo. Rezultati su pokazali da su učenici nastavu najčešće povezali sa samo jednim satom, satom razredne nastave, a ne sa nastavnim predmetima. U ovom slučaju, rezultati su pokazali kako izvanučionička ne obuhvaća sadržaje dva ili više predmeta odjednom ili da suodnos postoji, ali ga učenici ne prepoznaju. Za preciznije rezultate potrebno je provesti detaljnije istraživanje.

8. Zaokruži mjesta koja si imao/la priliku posjetiti.

Najveći broj ispitanika imao je priliku posjetiti Nacionalni park Plitvička jezera, točnije njih 99 (55,9%). Split i Dioklecijanovu palaču posjetilo je 16 ispitanika (9,0%), 12 ispitanika (6,8%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku, 11 ispitanika (6,2%) grad Trogir, 10 ispitanika (5,6%) Eufrazijevu baziliku i 3 ispitanika (1,7%) Starogradsko polje na Hvaru. Neki od ispitanika posjetili su dva ili više lokaliteta, što rezultira poklapanjem postotaka, dok čak 66 ispitanika nije posjetilo nijedan od navedenih lokaliteta. Stećci su na UNESCO-ov Popis svjetske baštine uvršteni 15.7.2016.godine, nakon provedbe ovog istraživanja te iz tog razloga nisu uvršteni na anketni upitnik.

Grafikon 8 Zaokruži mjesta koja si imao/la priliku posjetiti

Rezultati po razredima:

Četvrti razred – 5 učenika (11,1%) posjetilo je Nacionalni park Plitvička jezera, 3 učenika (6,7%) Split i Dioklecijanovu palaču i 2 učenika (4,4%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku. Stari grad Dubrovnik, Eufrazijevu baziliku u Poreču, grad Trogir i Starogradsko polje na Hvaru nije posjetio nijedan učenik 4. razreda. 35 učenika (77,8%) četvrtog razreda nije posjetilo nijedan navedeni lokalitet.

Peti razred – 21 učenik (61,8%) petog razreda posjetio je Nacionalni park Plitvička jezera, 2 učenika (5,9%) Split i Dioklecijanovu palaču, 2 učenika (5,9%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku, 1 učenik (2,9%) Eufrazijevu baziliku, 1 učenik (2,9%) grad Trogir i 1 učenik (2,9%) Starogradsko polje na Hvaru. 12 učenika (35,3%) petog razreda nije posjetilo ni jedan lokalitet.

Šesti razred – 26 učenika (74,3%) posjetilo je Nacionalni park Plitvička jezera, 4 učenika (11,4%) Eufrazijevu baziliku, 3 učenika (8,6%) Split i Dioklecijanovu palaču, 2 učenika (5,7%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku i 1 učenik (2,6) Starogradsko polje na Hvaru.

7 učenika (20,0%) šestog razreda nije posjetilo nijedan lokalitet sa popisa.

Sedmi razred – 26 učenika (81,2%) posjetilo je Nacionalni park Plitvička jezera, 6 učenika (18,8%) grad Trogir, 4 učenika (12,5%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku, 3 učenika (9,4%) Split i Dioklecijanovu palaču, 3 učenika (9,4%) Eufrazijevu baziliku i 1 učenik (3,1%) Starogradsko polje na Hvaru. Šest učenika (18,8%) sedmog razreda nije posjetilo nijedan lokalitet.

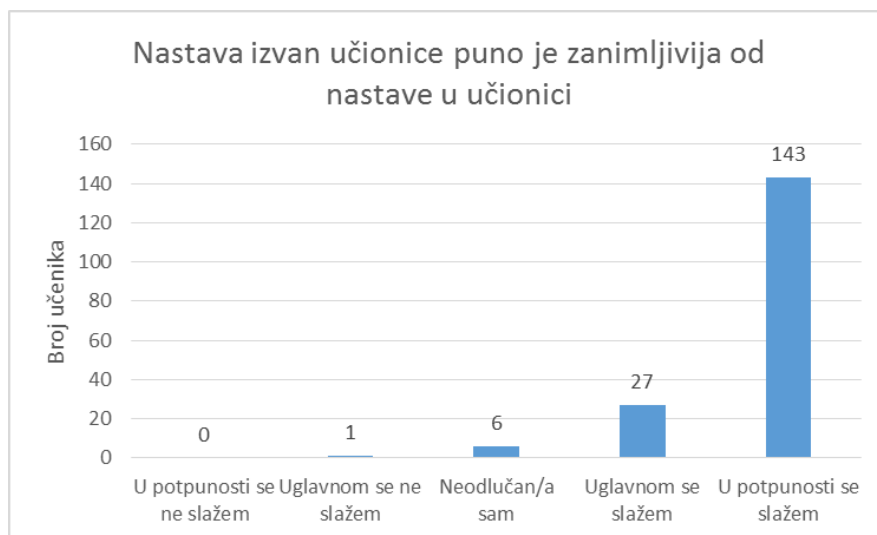
Osmi razred - 21 učenik (67,7%) posjetio je Nacionalni park Plitvička jezera, 5 učenika (16,1%) Split i Dioklecijanovu palaču, 4 učenika (12,9%) grad Trogir, 2 učenika (6,5) Eufrazijevu baziliku i 2 učenika (6,5%) katedralu sv. Jakova u Šibeniku. Sedam učenika (22,6%) 8. razreda nije posjetilo nijedan od navedenih lokaliteta.

Rezultati navedenog pitanja pokazuju kako je broj učenika koji su posjetili neki od zaštićenih lokaliteta vrlo malen. Jedini lokalitet posjećen u većem postotku (55,9% ispitanika) je Nacionalni park Plitvička jezera. Prema informacijama učitelja, NP Plitvička jezera jedini je lokalitet posjećen u okviru izvanučioničke nastave dok su ostale lokalitete učenici posjetili privatno. Posjet Nacionalnom parku Plitvička jezera organiziran je svake godine za učenike petih razreda ispitanih osnovnih škola. Pretpostavlja se da je razlog tome činjenica da je upravo taj lokalitet najbliži gradu Zagrebu, odnosno školama koje su sudjelovale u istraživanju. Veliku ulogu u organiziranju izvanučioničke nastave imaju svakako financijske mogućnosti roditelja, troškovi putovanja, uvjeti u školama, zainteresiranost učitelja za takvu vrstu nastave i sl. Rezultati prikazuju stanje u dvjema školama grada Zagreba, no nisu reprezentativan prikaz za cijelu državu. Da je istraživanje provedeno u školama primorskog dijela Hrvatske, rezultati bi se zasigurno razlikovali od ovih ovdje dobivenih.

9. Pročitajte sljedeće tvrdnje i zaokružite u kojoj se mjeri slažete s njima.

a) Nastava izvan učionice puno je zanimljivija od nastave u učionici.

Najveći broj ispitanika, njih 143 (80,8%), u potpunosti se slaže sa spomenutom tvrdnjom. 27 ispitanika (15,3%) uglavnom se slaže sa tvrdnjom, 6 ispitanika (3,4%) je neodlučno, a 1 (0,5%) ispitanik se uglavnom ne slaže sa tvrdnjom.

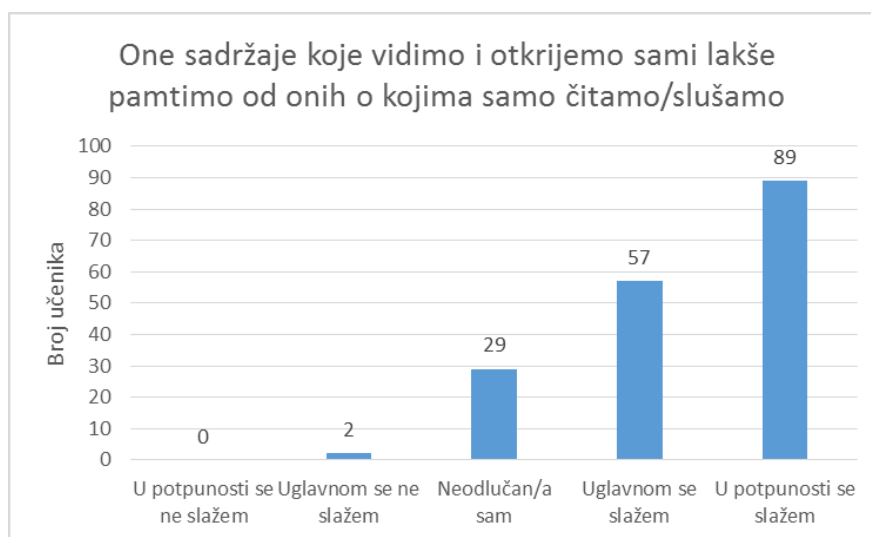

Grafikon 9 Nastava izvan učionice puno je zanimljivija od nastave u učionici

S obzirom na činjenicu da učenici nastavu izvan učionice često povezuju sa zabavom, različitim igrama i otkrivanjem novih mjesta dobiveni rezultati bili su očekivani.

b) One sadržaje koje vidimo i otkrijemo sami lakše pamtimo od onih o kojima čitamo/slušamo.

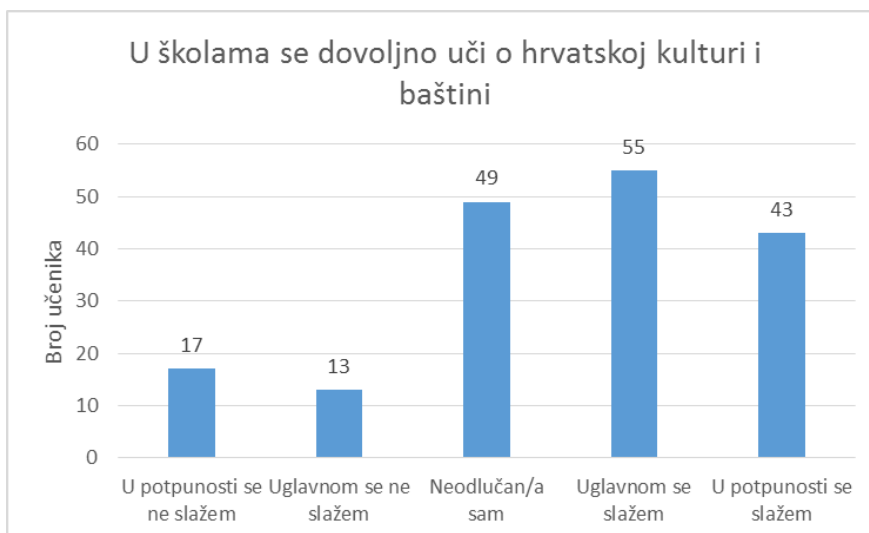
Sa navedenom tvrdnjom u potpunosti se slaže 89 ispitanika (50,2%). 57 ispitanika (32,2%) uglavnom se slaže sa tvrdnjom, 29 ispitanika (16,4%) neodlučno je dok se 2 ispitanika (1,2%) uglavnom ne slažu s tvrdnjom. Najveći postotak učenika smatra kako će sadržaje koje vide i otkriju lakše upamtiti nego one o kojima čitaju/slušaju. Pod tom tvrdnjom pretpostavlja se da je nastava izvan učionice, odnosno otkrivanje novih sadržaja pravilno organizirano. Svaka nastava izvan učionice, kao i ona unutar nje, mora ispunjavati sve ciljeve i postignuća koja su određena prema nacionalnom planu i programu.

Grafikon 10 One sadržaje koje vidimo i otkrijemo sami lakše pamtimo od onih o kojima čitamo/slušamo

c) U školama se dovoljno uči o hrvatskoj kulturi i baštini.

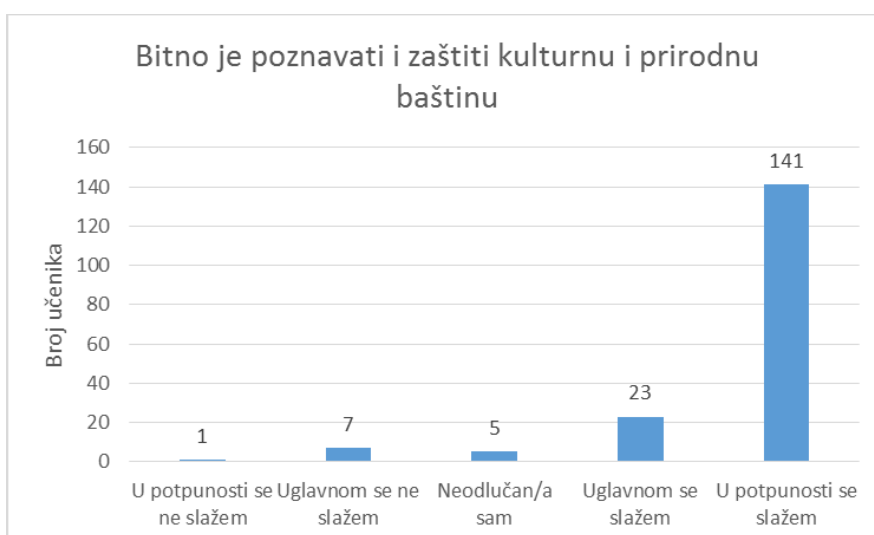
Najveći broj ispitanika, njih 55 (31,1%), odgovorio je da se s navedenom tvrdnjom uglavnom slaže, 49 ispitanika (27,7%) neodlučno je, 43 ispitanika (24,3%) u potpunosti se slaže, 17 ispitanika (9,6%) u potpunosti se ne slaže, a 13 ispitanika (7,3%) uglavnom se ne slaže s tvrdnjom.

Grafikon 11 U školama se dovoljno uči o hrvatskoj kulturi i baštini

d) Bitno je poznavati i zaštititi kulturnu i prirodnu baštinu

Najveći broj ispitanika, njih 141 (79,7%), u potpunosti se složio sa navedenom tvrdnjom, 23 ispitanika (13,0%) uglavnom se složilo sa tvrdnjom, 5 ispitanika (2,8%) je neodlučno, 7 ispitanika (4,0%) se uglavnom ne slaže i 1 ispitanik (0,5%) se u potpunosti ne slaže. Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti kako su učenici u velikoj mjeri svjesni važnosti očuvanja i zaštite baštine.

Grafikon 12 Bitno je poznavati i zaštititi kulturnu i prirodnu baštinu

6.7 Rasprava

Rezultati provedenog istraživanja potvrdili su hipotezu da učenici rado prihvaćaju izvanučioničku nastavu kao oblik učenja novih sadržaja, te smatraju da takvim oblikom rada nauče više nego radom u učionici. Čak 99,4% ispitanika odgovorilo je da voli izvanučioničku nastavu dok 80,8% ispitanika nastavu izvan učionice smatra zanimljivijom od one u učionici. Također, istraživanjem se željelo saznati u kojoj se mjeri koristi nastava izvan učionice. Rezultati pokazuju kako je više od pola ispitanika, njih 57,6%, nastavu izvan učionice imalo četiri i više puta, a 36,2% ispitanika tri puta u školskoj godini 2015./2016. Time je hipoteza da se nastava izvan učionice ne koristi dovoljno samo djelomično potvrđena. Naime, rezultati su bolji od očekivanih, ali ne idealni. Učestalost izvođenja nastave izvan učionice razlikuje se među razredima, no ne uvelike. U 4., 5. i 6. razredu najveći broj ispitanika nastavu izvan učionice imao je četiri i više puta, dok su ispitanici iz 7. i 8. razreda u najvećoj mjeri zaokružili odgovor „tri puta“. Nastava izvan učionice, prema rezultatima svih ispitanika organizirala se ponajviše u gradu u kojem se nalazi škola (61,6%), dakle, u gradu Zagrebu. Prema rezultatima pojedinih razreda, mjesto održavanja izvanučioničke nastave najčešće prati dob učenika. Tako se na primjer 37,8% učenika 4. razreda izjasnilo da su nastavu imali u dvorištu škole ili u njezinoj blizini, dok učenici 6., 7. i 8. razreda nastavu u dvorištu škole nisu imali nijednom (u toj školskoj godini). Učenici 6., 7. i 8. razreda nastavu u drugom gradu imali su u većoj mjeri nego mlađi ispitanici, što nije iznenađujuće. Nadalje, ukoliko se potraže rezultati izvanučioničke nastave sa sadržajima zaštićene baštine, rezultati nisu ohrabrujući. Naime, rezultati pokazuju kako je većinu lokaliteta zaštićene hrvatske baštine posjetio mali broj ispitanika, dok je samo jedan lokalitet, Nacionalna park Plitvička jezera, posjećen od strane 55,9% ispitanika. Ostali lokaliteti posjećeni su u mnogo manjim postotcima: 9,0% - Split i Dioklecijanova palača, 6,8% - katedrala sv. Jakova u Šibeniku, 6,2% - grad Trogir, 5,6% Eufrazijeva bazilika, te 1,7% ispitanika - Starogradsko polje na Hvaru. Nitko od ispitanika nije posjetio grad Dubrovnik. Nacionalni park Plitvička jezera terenska je nastava organizirana od strane škole, dok su ostale lokalitete učenici posjetili privatno. Ovim rezultatima potvrđena je hipoteza da se izvanučionička nastava s ciljem upoznavanja zaštićene baštine organizira vrlo rijetko.

Neki od mogućih razloga su zasigurno velika udaljenost škola od zaštićenih lokaliteta, mala zastupljenost UNESCO-ove zaštićene baštine u Nastavnom planu i programu za OŠ, loše financijske prilike, veći troškovi, uvjeti u školama te uobičajene organizacijske teškoće.

U posljednjem pitanju postavljene su tvrdnje, a ispitanici su zaokruživali u kolikoj se mjeri s njima slažu. Tako se, na primjer, najveći broj ispitanika, njih 79,7%, u potpunosti slaže s tvrdnjom da je važno poznavati i zaštititi kulturnu i prirodnu baštinu, no također, 31,1% posto ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom da se u školama RH dovoljno uči o hrvatskoj kulturi i baštini. 50,2% ispitanika uglavnom se slaže sa tvrdnjom da sadržaje koje vide i otkriju sami lakše pamte od onih o kojima čitaju/slušaju, dok se 32,2% ispitanika u potpunosti slaže sa spomenutom tvrdnjom, čime još jednom potvrđuju zainteresiranost učenika za izvanučioničku nastavu.

Bitno je napomenuti kako rezultati ovog istraživanja prikazuju stanje u ispitanim školama, a ne na razini cijele države. Broj ispitanika bio je dovoljan da potvrdi početne hipoteze ovog rada, no za preciznije rezultate potrebno je provesti detaljnije istraživanje sa većim brojem ispitanika.

7 ZAKLJUČAK

O važnosti očuvanja prirodne i kulturne baštine vrlo često može se pročitati u mnogim knjigama, časopisima, portalima i web stranicama. Mnogi autori upravo baštinu predstavljaju kao temelj svakoga društva i uvjet opstanka nacionalnog identiteta. No, situacija u školama potvrđuje kako je mnoge stvari mnogo lakše predložiti nego realizirati. Provedeno istraživanje ispitalo je interes učenika za izvanučioničku nastavu, učestalost izvođenja iste te u kojoj je mjeri takav način učenja zastupljen kada se radi o zaštićenoj baštini RH. Rezultati su potvrdili početnu hipotezu da učenici vole izvanučioničku nastavu, a učestalost organiziranja iste pokazala je rezultate bolje od očekivanih. Većina učenika smatra da je nastava izvan učionice zanimljivija od one u učionicama i da će sadržaje lakše upamtiti ukoliko ih sami otkriju. Pitanje o učestalosti nastave izvan učionice pokazalo je da se nastava izvan učionice organizira najčešće četiri ili više puta u školskoj godini, no vrlo rijetko u okviru učenja o zaštićenoj baštini RH (jednom u 8 godina, primjer u istraživanju - NP Plitvička jezera). Postotak učenika koji su imali priliku posjetiti lokalitete uvrštene na UNESCO-ov popis malen je, no očekivan. Mogući razlozi takvih rezultata leže u velikoj udaljenosti ispitanih škola od spomenutih lokaliteta, mala zastupljenost UNESCO-ove zaštićene baštine u Nastavnom planu i programu za OŠ, loše financijske prilike u državi, troškovi putovanja, uvjeti u školama, nezainteresiranost učitelja za takvu vrstu nastave te uobičajene organizacijske teškoće. Iako je samo osam lokaliteta uvršteno na UNESCO-ov Popis svjetske baštine, Hrvatska obiluje kulturnom i prirodnom baštinom, a elemente iste može se pronaći u gotovo svakom naselju, odnosno gradu. U tom slučaju izvanučionička nastava bi se održala bez većih materijalnih troškova, koji su potencijalno osnovni razlog neorganiziranja takve vrste nastave. Bez obzira na spomenute probleme mnogo toga ovisi i o učiteljima. Učitelj ne može djelovati na mnoge od spomenutih problema, no na njemu ostaje hoće li govoriti o kulturnoj i prirodnoj baštini, o očuvanju iste te hoće li odgajati učenike tako da zaštita prirodne i kulturne baštine postane dio njihova života. Bitno je zapamtiti kako djeca, posebno u nižim razredima osnovne škole, u najvećoj mjeri uče spoznajno, odnosno otkrivanjem i doživljavanjem te je u skladu s time potrebno organizirati nastavu, pa makar u vidu virtualne šetnje Dubrovačkim zidinama (primjer), ukoliko posjećivanje lokaliteta nije moguće realizirati.

Upoznavanje nacionalne baštine učenicima omogućuje da spoznaju povijest svog naroda, okvire života u kojima se živjelo, ali i razviju osjećaj za pripadnost, tradiciju, običaje, ekološki se osvijeste i svakako, upotpune opće znanje.

Neka od mogućih rješenja za spomenuti problem su: uvrštavanje sadržaja o zaštićenoj baštini u Nastavni plan i program u većoj mjeri no što je sad; organiziranje izvanučioničke nastave vezane uz kulturnu i prirodnu baštinu barem jednom godišnje na razini škole/države (može uključivati lokalnu baštinu), dodatna edukacija učitelja o provedbi takve vrste nastave te samoinicijativa učitelja o organiziranju i planiranju takve nastave u vidu izbornog predmeta. Također, jedna od mogućnosti je i organiziranje maturalnih putovanja u vidu upoznavanja zaštićene baštine. Na taj bi način učenici mogli upoznati veći broj lokaliteta, posebno ako se radi o Splitsko-dalmatinskoj županiji, u kojoj se nalazi čak četiri od osam zaštićenih lokaliteta.

LITERATURA

1. Anić, V., (1991). *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb: Novi Liber.
2. Badovinac, Z.; Bralić, I.; Kamenarović, M.; Kevo, R.; Mikulić, Z.; Piškorić, O. (1990). *Prirodne znamenitosti Hrvatske VI*. Izdanje, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
3. Baran, V., Grabovac, V., Puljić, A. (2007). *Zaštita prirodne i kulturne baštine s posebnim naglaskom na Eufrazijevu baziliku*. Stručni rad. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.

(preuzeto 10.8.2016. iz mrežnog odredišta <http://hrcak.srce.hr/>)
4. Bezić, I. (1984). *Metodika prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Cattaneo, M. (2006). *Velika knjiga UNESCO-ve svjetske baštine*. Varaždin: Stanek.
6. Čukelj, Z. (2009). *Mogućnosti stjecanja znanja i spoznaja o prirod. i kult. baštini u OŠ RH*. Soc. ekol. Zagreb, Vol. 18 (2009.), No. 3-4.

(preuzeto 10.8.2016. iz mrežnog odredišta <http://hrcak.srce.hr/>)
7. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Golub, N. (2003). *Umetnosna zgodovina: učbenik za umetnosno zgodovino v gimnazijskem izobraževanju, srednje tehniškem oz. strokovnem izobraževanju in poklicno tehniškem izobraževanju*. Ljubljana: DZS.
9. Janson, H. W., Janson A. F. (2003). *Povijest umjetnosti*. [dopunu napisao Radovan Ivančević]. Dopunjeno izd. Varaždin: Stanek.
10. Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N. (2014) *Terenska nastava prirode i biologije u osnovnoj školi*. EdBi, 1:69-79.

(preuzeto 17.9.2016. iz mrežnog odredišta <http://hrcak.srce.hr/>)
11. Skok, P. (2001). *Izvanučionička nastava*, Pedagoški servis, Zagreb
12. Marasović, T. (2001). *Kulturna baština*. Split: Veleučilište.
13. Prelog, M. (1986). *Eufrazijeva bazilika u Poreču*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
14. Skok, P. (2001). *Izvanučionička nastava*, Zagreb: Pedagoški servis.

15. Stella, I. (2000). *Priprema i provedba školskih izleta, ekskurzija i putovanja*, Zagreb:Mladost.
16. Šošić, T. M.(2014). *Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 4/2014., str. 833.- 860.
(preuzeto 10.8.2016. iz mrežnog odredišta <http://hrcak.srce.hr/>)

Web izvori

1. UNESCO, službena stranica. Dostupno na: <http://en.unesco.org/> (5.7.2016.)
2. NP Plitvička jezera, službena stranica. Dostupno na <http://www.np-plitvicka-jezera.hr/> (23.7.2016.)
3. Androić, J. (2008.) Republika Hrvatska - Ministarstvo kulture (online) Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4061> (22.9.2016.)
4. Lopud, Stari grad Dubrovnik. Dostupno na: <http://www.lopuđ.nl/lopuđ/dubfoto-cr.htm> (5.10.2016.)
5. Limun HR (online) (2006.) Dostupno na: <http://www.limun.hr/afterwork/main.aspx?id=30141> (16.10.2016.)
6. Šibenik, turistička stranica (online). Dostupno na: <http://www.sibenikregion.com/hr/kulturna-bastina/unesco> (16.9.2016.)
7. Spomenici pod zaštitom UNESCO-a . Dostupno na: <http://www.camping.hr/hr/hrvatska/spomenici-unesco#starigrad> (16.9.2016.)
8. Nova akropola, Stećci. Dostupno na: <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/stecci/> (11.10.2016.)
9. <http://uz-gangu-i-bukaru.com/sadržaj/stecci-uvrsteni-na-unesco-vu-listu-svjetske-bastine> (preuzeto 11.10.2016.)
10. MZOŠ, službene stranice. (online) Dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542 (12.6.2016.)

Prilozi

Anketni upitnik

UPITNIK

Ovaj je upitnik sastavljen za potrebe diplomskog rada. Ispituje u kolikoj je mjeri zastupljena terenska nastava u Osnovnim školama te što učenici misle o istoj. Upitnikom želimo saznati koliko je često takva nastava organizirana u okviru učenja o zaštićenoj baštini.

Ispunjavanje upitnika je anonimno.

Molimo da pažljivo pročitate pitanja i odgovorite na njih.

1) Spol (zaokruži): a) muški b) ženski

2) Koliko imaš godina (napišite): _____

3) Razred (zaokruži) :   4   5   6   7   8

4) Voliš li terensku nastavu ili bilo koji oblik nastave izvan učionice? (zaokruži)

DA

NE

5) Koliko ste puta ove školske godine imali nastavu izvan učionice? (zaokruži jedan odgovor)

a) nijednom

b) jednom

c) dva puta

d) tri puta

e) četiri puta i više

6) Ako ste imali organiziranu nastavu izvan učionice, gdje se ta nastava održavala? (zaokruži jedan odgovor)

a) u dvorištu škole ili u blizini škole

b) u gradu u kojem se nalazi i škola

c) u drugom gradu

d) u drugoj županiji

7) U okviru kojeg sata je bila organizirana nastava izvan učionice, ukoliko ste ju imali? (može se zaokružiti više odgovora)

- a) priroda i društvo
- b) povijest i geografija
- c) likovna kultura
- d) hrvatski jezik
- e) matematika
- f) sat razredne zajednice

8) Zaokruži mjesta koja si imao/la priliku posjetiti. (može se zaokružiti više odgovora)

- a) Split i Dioklecijanova palača
- b) Stari grad Dubrovnik
- c) Nacionalni park Plitvička jezera
- d) Eufrazijeva bazilika u Poreču
- e) Grad Trogir
- f) Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku
- g) Starogradsko polje, Hvar

9) Pročitajte sljedeće tvrdnje i zaokružite u kojoj mjeri se slažete s njima.

(1 = u potpunosti se ne slažem, 2 = uglavnom se ne slažem, 3 = neodlučan/a sam, 4 = uglavnom se slažem, 5 = u potpunosti se slažem)

a)	Nastava izvan učionice puno je zanimljivija od nastave u učionici.	1	2	3	4	5
b).	One sadržaje koje vidimo i otkrijemo sami lakše pamtimo od onih o kojima čitamo/slušamo.	1	2	3	4	5
c).	U školama se dovoljno uči o hrvatskoj kulturi i baštini.	1	2	3	4	5
d)	Bitno je poznavati i zaštititi kulturnu baštinu.	1	2	3	4	5

Kratka biografska bilješka

Rođena sam 10.06.1991. godine u Zagrebu. Završila sam Osnovnu školu Gračani, a potom upisala Gornjogradsku gimnaziju, također u Zagrebu. Maturirala sam 2010. godine te potom upisala Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek u Čakovcu, modul informatika.

Odrasla sam u peteročlanjoj obitelji, uz roditelje i dva starija brata. Kroz djetinjstvo sam se aktivno bavila s nekoliko sportova, od kojih se najviše ističe rukomet.

Govorim dva strana jezika te posjedujem znanje korištenja većeg broja naprednih računalnih programa (MS Office, Adobe Photoshop, Visual basic, Audacity i drugi).

Volim čitati, a u slobodno vrijeme bavim se fotografijom.

Izjava o samostalnoj izradi rada (potpisana)

Ja, Maja Ištuk, studentica V. godine Učiteljskog fakulteta – Sveučilište u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu, izjavljujem da sam ovaj diplomski rad izradila samostalno, uz pomoć mentora.

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad
naslov

---

vrsta rada

---

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

---

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s
odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03,
105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, _____.

Ime i prezime

OIB

Potpis
